

Carissimi

Esély fogyatékos és egészségkárosodott embereknek

XII. évfolyam, 2021/2., június

A csönd és a sötétség határán

Befogadás és elfogadás az óvodában

Diszlexia – az olvasás zavara

Képek: baltazarszinhaz.hu. Írásunk: 33. o.

Tartalom

Rác Jolán: A megrepedt cserépedény	3
Szepessyné Judik Dorottya: Oktatás és társadalmi mobilitás a Felvidéken élő siketek körében a 20. sz. elején, 4. rész	4
Korpás Árpád: A pozsonyi kiségitő iskola ügye, I.	7
Horváth Péter László: Hogyan szervezzünk konferenciát értelmi sérült személyekkel közösen?	9
Farkasné Gönczi Rita: A könnyen érthető kommunikáció szabályrendszere	11
A kommunikáció alapvető emberi szükséglet – Királyhidi Dorottya gyógypedagógus a siketvak emberek helyzetéről	14
A csönd és a sötétség határán – bemutatjuk a siketvakok összevont iskoláját és a Maják szociális otthonot	17
Strédl Terézia: Inkluzív társadalom, inkluzív polgár, inkluzív iskola	19
Vörös Bathó Éva: Velük kerek a világ Tanácsadó. Kása Ildikó: Diszlexia	20
Hideghéthy Andrea: A fogyatékos emberek láthatósága a társadalomban	22
Sztakó Zsolt: A gyártók megszólalnak Segítség anyanyelven – internetes felület szakembereknek, pácienseknek	24
Tanácsadó. Hallássérültekről nemcsak hallássérülteknek, Hefty Angéla rovata	27
Kocsis Károly: Sérülten is egészséges Tanácsadó. Barthalos Réka: Baba a Covid-járvány idején	28
Baltazár Színház: „Színházat online csinálni?”	30
Könyvajánló. Király Anikó: Mangelucával Kukukóniában	31
Magyar–szlovák és szlovák–magyar szótár	32
	33
	34
	35

Címlapkép: Művészetterápia a Maják szociális otthonban. Enrik Bistika felvétele.

Carissimi – Esély fogyatékos és egészségkárosodott embereknek. Kiadja a Szlovák Humanitárius Tanács (vydáva Slovenská humanitárna rada, Budyšínska 1, 831 03 Bratislava; IČO: 17 316 014) a Carissimi Nonprofit Alappal együttműködve. Felelős szerkesztő: Tóth Erika. Nyelvi szerkesztő: Szórád György. Szakmai tanácsadók: Mgr. Köböl Tibor szociális tanácsadó, Izomsorvadásos Betegek Országos Szervezete, tel.: 0948 046 672; PaedDr. Strédl Terézia PhD pszichológus, gyógypedagógus, a Selye János Egyetem oktatója. Grafika, tördelés: Nagy Attila. Nyomja: Valeur Kft., Dunaszerdahely. Terjeszti: Mediaprint-Kapa Pressegrasso, a. s. Levélcím: Carissimi, Bučinová 14, 821 07 Bratislava. Telefon: 0907 812 236. E-mail: carissimi.lap@gmail.com. Honlap: www.carissimi.sk. Ingyenes kiadvány. Megjelenik negyedévente, 1300 példányban. A következő számunk szeptemberben jelenik meg. ISSN 1338-2438, ISSN 1338-2446 (online). Engedélyezési szám: EV 3982/10. Kéziratokat nem őrzünk meg és nem küldünk vissza.

A megrepedt cserépedény

Ósi vízfordósokást örökít meg egy kínai tanmese.

A vízfordó két vállán egy hosszú rudat tartott, melynek végén cserépedények lógtak. Ezekben cipelte naponta a létfontosságú vizet. Az egyik edény tökéletes volt, míg a másik sérült. A pataktól a házig tartó hosszú út végén a megrepedt edény többnyire már csak félig volt. Két teljes évig ment ez így, a vízfordó férfiú csak másfél edény vízzel érkezett haza.

Mint az igazi mesében, a tárgyak itt is éreznek és beszélnek. A tökéletes edény büszke volt a teljesítményére, és megvetéssel nézett társára. A szegény megrepedt cserépkorsó pedig nyomorultul érezte magát, hogy csak feleannyit tudott teljesíteni. Kétévi keserűség után az egyik napon megszólította a vízfordót a pataknál: „Szégyellem magam, amiért rontom a teljesítményedet, amiért a víz nagy része elszivárog belőlem az úton hazafelé.”

Erre az így válaszolt: „Észrevetted, hogy az ösvényen csak a te oldaladon nyílnak virágok, a másikon nem? Ez azért van így, mert virágmagvakat szórtam az ösvénynek erre az oldalára. Mindennap te locsoltad őket, amíg visszaballagtunk a pataktól. Két éve csodálják az erre járók a virágaidat, táncolják körbe méhek és lepkék. És az én asztalom is ezek a gyönyörű virágok díszítik. Ha nem volnál olyan, amilyen vagy, akkor ez a szépség nem ragyogná be a házamat. Ne bánkódj hát!”

A cserépedény-készítés ősi mesterség, szinte egyidős az emberiséggel. Az alkotó ember számára kézenfekvő a földből, agyagból használati tárgyat, korsót, tálát, köcsögöt formálni. A cserépedény törekenységében is túlélt minden történelmi kort, és tulajdonságai ma is felülmúlhatatlanok. Szokás az emberi életet is hozzá hasonlítani. Ez a tanmese is azt summázza, hogy éppen azok a törések és hibák, melyek mindannyiunkban megvannak, teszik egyedivé és értékessé az életünket. Csak nekünk magunknak is helyesen kell viszonyulnunk törekenységünkhöz. Mi most mégis közelítsünk kicsit a vízfordó jelleméhez. Ahhoz ugyanis, hogy ez a sérült cserépedény kijusson önbecsülési válságából, szüksége volt valakire, aki ebben az állapotában is felvállalja, sőt a segítségére siet. A vízfordó látja ugyan, hogy szivárog a víz, hogy kárba vész, de nem hasonlítgatja a vállán csüngő két edényt. Megszabadulhatna a sérülttől, a haszontalanabbtól, de nem teszi. Más tesz. Helyén van a szíve és az esze. Gyöngéd kímélettel, észrevétlenül és titokban cselekszik, örömet leli abban, hogy jót tesz. Elhinti a virágmagvakat, és a csoda nem marad el. A veszteségből szépség nyílik, a keserűből édes. Ó, sok kárba vesztett jó szándék... Ó, sok elmaradt virágba borulás... Sokszor nem is gondolnánk, hogy milyen kevés és mindennapi dologra volna csak szükségünk ahhoz, hogy örömeire legyünk egymásnak. Ne maradjanak el ezek az apróságok.

A pápuáknak volt egy kedves ősi rítusuk: nagy terhek cipeléséhez felvirágozták magukat. A magyar virágvasárnap kifejezésünknek is hasonló töltése lehet. Ami fájdalmas, azt virágozzuk fel. Szeretteink sírját is bizonyosan ebből az okból díszítjük virággal. „Mindig szeret a barát, testvérré a nyomorúságban válik.” (Példabeszédek könyve 17,17)

Rác Jolán

Oktatás és társadalmi mobilitás a Felvidéken élő siketek körében a 20. század elején, 4. rész

9. A pozsonyi siketintézet

Pozsonyban a 19. század folyamán számos rövid életű kezdeményezés történt siketiskola létrehozására. Zádor Endrének, a váci intézet tanárának tollából Siketnéma intézet Pozsonyban címmel figyelemfelkeltő vezércikket olvashatunk a Siketnémák Közlönye 1902. májusi 1-ji számában. Hangsúlyozza az intézet létrehozásának szükségességét, különös tekintettel a város infrastrukturális, gazdasági és kulturális helyzetére (Zádor, 1902, 137.).

1905. március 23-án Hercsuth Kálmán, a körmöcbányai intézet igazgatója Pozsonyban a városháza nagytermében felolvasást tartott, és benyújtotta előterjesztését a városi tanácshoz egy pozsonyi intézet felállítása ügyében. 1905. május 1-jén a városi tanács „szakközeg kirendelését” kérte az intézmény létrehozásához. 1905. május 8-án hozott határozatával Pozsony megye vállalta, hogy a város által felállítandó intézetbe osztályonként 2-2 megyebeli növendéket járat. A Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium 55757. számú rendeletében örömet fejezte ki, hogy Pozsony városa „a siketnémák részére egy 6 osztályúvá fejlődendő externatusos intézetet létesít”. A tanerők fizetését a minisztérium biztosítja, a szervezési munkálatokkal Hercsuth Kálmánt bízták meg. Az intézet körzetét Pozsony, Nyitra és Komárom megyékből alakították meg. A Siketnémák Közlönye is hírt adott az új intézmény megnyitásáról és Pozsony megye határozatáról, hogy 12 növendéknek fizet teljes ellátást. Az 1905–1906-os tanévre 21 tanuló jelentkezett (Új siketnéma-intézet, 1905, 46.). A várt 21 növen-

A pozsonyi siketintézet 1912-ben

dékből nyolcan végezték el a teljes nyolc tanévet.

1906. július 27-én Bihari Károlyt, a váci siketintézet tanárát bízták meg a pozsonyi intézet vezetésével. Az intézmény céljának tekintette, hogy „Pozsony és Komárom sz. kir. város és Pozsony, Komárom és Nyitra megye tanköteles, mindkét nembeli siketnémáit vallásosan és erkölcsösen nevelje, különleges oktatási módszer segítségével tisztán tagolt hangos beszédre, ennek látás útján való megértésére (leolvasásra) megtanítsa, valamint mindazon ismeretek birtokába juttassa, melyeket az épérzékű gyermekek az elemi iskolában sajátítanak el.” (Bihari, 1908, 28–32.)

A tanköteles korú siket gyermekek száma jóval több volt, mint amennyien jelentkeztek, ezért közigazgatási hatósági úton – a körjegyzőségeken keresztül – összeírták az intézet kerületéhez tartozó tanköteles siketeket, és névsorukat rendszeresen közzétették az értesítőben név, törvényhatóságok, járások és települések szerint, ezzel is ösztönözve a szülőket, hogy

írassák be gyermekeiket a siketiskolákba akár externatusi, akár internatusi formában. (A Pozsony városi államilag segélyezett siketnéma-intézet értesítője, 1910., 51–53.)

A pozsonyi siketintézeti értesítőben, hasonlóan a körmöcbányaiakhoz, részletesen ismertették a növendékekre vonatkozó adatokat. A Pozsony törvényhatósági joggal felruházott város, valamint Pozsony, Komárom és Nyitra megye területéről érkező tanulók szülei zömükben kisiparosok, östermelő-alkalmazottak vagy iparosalkalmazottak voltak.

A „nagy háború” előtti utolsó tanévben osztályonként, az iparostanonc-iskolát is beleszámítva készítettek részletes statisztikát a növendékek tanulmányi előmeneteléről, és az összesítésben a szülők foglalkozási adatait is feltüntették.

10. Az intézeti tanulmányok elvégzése után

A századfordulón a havonta megjelenő Siketnémák Közlönye minden számában közzétett felhívásokat a végzett növendékek számára. Ha megnézzük az 1901. évi felhívásokat, elsősorban kézügyességet is igénylő területekre vonatkoztak, többek között szabó-, vincellér-, kőfaragó-, szerszámkészítő-tanoncnak lehetett jelentkezni.

1901 szeptemberében a lap felhívást közölt a „tanult és önálló siketnémák részére”, hogy pozitív példaként a magyar társadalom előtt közzétenni névjegyzéküket és szakmájukat. Ez meg is történt (Tanult és önálló siketnémák névjegyzéke, 1901). Egy év után azonban a lap abbahagyta a névjegyzék közzétételét azzal az indokkal, hogy a különböző felhívások, tovább-

tanulási és elhelyezkedési lehetőségek ismertetésével többet tud segíteni (Iparos siketnémák névjegyzéke, 1903, 40.). A fentiek mellett a pályaválasztás témájában több cikket is megjelentetett. Az egyik vezércikkben a következőket írja: „A siketnémák intézetei és iskolái jóformán csak elméleti képzésben részesítik növendékeiket. Nem lehet feladatuk, hogy a siketnémákat kész iparosokká, vagy más kenyérkereső pályára neveljék. [...] Az ipar vagy más kereseti ág elsajátíttatása a szülők, gyámok és a társadalom feladata.” Ezután ismerteti azokat a szakmákat, melyeket a siket fiúk el tudnak sajátítani: szabó, cipész, asztalos, esztergályos, kosárkötő, fazekas, könyvkötő, lakatos, bádogos, szíjgyártó, kertész, szobafestő, betűszedő, fényképész, szobrász. Továbbfolytatva a felsorolást a másik nemnél: hímzés, fehérnemű-készítés, ruhavarrás, gépkötés, vasalás. A cikkíró kiemeli, hogy a siket kiváló megfigyelőképesége, pontossága és lelkiismeretessége folytán „jobb munkás, mint az épérezkü”. Ezzel kapcsolatban egy mesterember véleményét is idézi: „[...] akinek volt siketnéma inasa, más alkalommal is szívesen vesz fel tanoncznak ilyen”. (Borbély, 1902, 153–154.)

1909-ben Kőrmöcbányán létrejött a Siketnémákat Gyámolító Egyesület, mely először minisztériumi jóváhagyással országos gyűjtést indított az intézet számára. A felhívásban az alábbiakat olvashatjuk: „Magyarország nemesszivű Társadalmához! Az 1900. évi népszámlálás adatai szerint hazánkban közel 25000 siketnéma embertársunk megy veszendőbe. Elszorul az ember szíve, ha elgondoljuk, hogy oly országban, mint hazánk melyben az emberanyag oly értékes, hogy – Széchenyi István szerint – még az apagyilkosnak is meg kellene kegyelmezni, ily óriási munkakésznek koldusbotot nyomnak a kezébe és nem életpályát nyújtanak. A siketnémák e nyomorúságos sorsán akar egyesületünk segíteni. Kitűzte tehát feladatául:

a) a tanköteleskoru siketnémák kiképzését, b) az intézetet végzetek anyagi és erkölcsi támogatását, c) a munkát nem találó – különösen leányok – számára foglalkoztató műhelyek létesítését, d) az elhagyott és munkaképtelen siketnémáknak menhelyekben való ellátását és gyámolítását. Ehhez a magasztos munkához kérjük a nemes magyar Társadalomnak néhány fillérműi segítségét.” (Váradi, 1912, 52–57.)

A kitűzött célnak megfelelően az 1910–1911-es tanévben az egyesület szakmai gyakorlat szerzése céljából a kőrmöcbányai intézetbeli tanulmányait befejező három siket lányt, akik az első tanulók között voltak, gépharisnyakötő műhelybe, illetve szabóhoz és fehérnemű-készítőhöz helyezett el, fizetve az ellátásukat és a tandíjukat. A kecskeméti és a szegedi siketintézet mellett működő varrodát tanulmányozva hasonló kőrmöcbányai foglalkoztató felállítását is célként tűzte ki. (Váradi, 1912, 52–57.)

Az nyolc osztályt elvégző fiúk esetében könnyebb volt a helyzet, Kőrmöcbánya bányaváros lévén, számos elhelyezkedési lehetőséget kínált. Az iparostanonc-iskolák létesítése is a végzett növendékek biztosabb elhelyezkedését szolgálta.

A Gyógypedagógiai Országos Szaktanács 269/1907. szám alatt elrendelte a „siketnéma iparostanonc és továbbképző tanfolyamok szervezését”. A megvalósításról az alábbiakat olvashatjuk az 1911–1912. tanévi kőrmöcbányai siketintézeti értesítőben: „ez évben nyitottuk meg az egy ideig szünetelt iparostanonc tanfolyamot. A tanfolyam 5 növendéke közül 4 az intézetet az elmúlt évben elhagyott gyermek volt, kiket sikerült helybeli iparosműhelyben elhelyezni. A leány növendékeket a Siketnémákat gyámolító egyület támogatta. Fizette értük az ellátási díjat és az egyikért a tanítási díjat. Sajnos azonban két leány növendéket haza kellett küldnünk. Sem a munkaalkalom, sem az elszállásolás nem nyújt elég biztosítékot a

gyámolító egyesület szép programjainak megvalósítására. Ez csak a saját műhelyeiben volna kellőleg biztosítható.”

1910-ben szabályozták azt a kérdést, hogy a siket növendéknek meddig kötelező az iparostanonc-iskolát látogatnia, illetve meddig látogathatja. Kimondták, hogy habár az iskola hároméves, az 1884. évi XVII. tc. 82. §-a értelmében mindaddig a növendéke lehet, míg a mesternél tart a tanítási ideje. (Gyógypedagógiai intézmények működése, 1910, 168.)

A kőrmöcbányai, jolsvai és pozsonyi siketintézet mellett működő iparostanonc-iskolákról egyedül a pozsonyi iskolai értesítőben találunk kevés statisztikai adatot. (A Pozsony városi [...] siketnéma-intézet értesítője, 1914, 54–55.)

A Jolsván 1912-ben megjelent értesítőben az olvasható, hogy a végzett siket növendékek a hangzó beszéd elsajátításának, a sajról olvasás készségének, a kézügyességi gyakorlatok nagy számának s a párhuzamosan folyó elméleti és gyakorlati oktatásnak köszönhetően az inasfelvételnél környékbeli iparosoknál előnyt élveznek halló társaikkal szemben. Az iparostanonc-iskola keretei között 1913-ig 11 végzett növendéket tudtak szerezni valamelyik mesternél (Jolsvai siketintézeti értesítő, 1913, 4.).

A pozsonyi intézet másik fő célja volt – amellet, hogy növendékei rajzban, kézügyességben és kézimunkában kellő jártasságot szerezzenek –, hogy felkészítse őket a számukra javasolt szakmák elsajátítására. (Bihari, 1907, 8.) A mellette működő segélyegylet legfőbb céljának tekintette a Pozsony, Komárom és Nyitra megyében élő, szegény családból származó tanköteles siket gyermekek oktatásának lehetővé tételét, az intézetből kilépő növendékek kenyérkeresetet biztosító szakmában való képzését, majd munkához jutását, illetve a megszerelt vagy munkaképtelen siketek támogatását.

Az intézmény a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium 1907. évi 110261. számú rendelete alapján létrehozta a tantestület tagjaiból álló helyi gyámolító bizottságot, mely célul tűzte ki a végzett növendékek számára – küzdve a társadalmi előítéletekkel és a család szegénységéből adódó anyagi problémákkal – az önálló kenyérkereseti lehetőség biztosítását (az intézet értesítője, 1910, 44.). Az 1907–1908-as tanévről szóló értesítő szerint egy volt váci növendéket tanoncnak helyeztek el egy jó nevű pozsonyi bútorasztalosnál, egy önálló siket cipésmesternek hitelképességet biztosított egy helybeli bőrkereskedőnél, s egy siket jegyespárnak lakást és munkát közvetített (az intézet értesítője, 1908. 44.). A helyi gyámolító bizottságok minden tanév elején újraalakultak. Elnökük a rendelet szerint az intézet igazgatója, jegyzőjük pedig a tantestület valamelyik választott tagja volt.

Az 1909–1910. évi pozsonyi értesítőben már jóval részletesebb leírást kapunk a gyámolító bizottság tevékenységéről: figyelemmel kísérte egy helybeli asztalosnál V. J. „haladását és erkölcsi magatartását”, A. J. szobrásznak pénzsegélyt és munkát szerzett egy helyi szobrásznál, U. J. gyári munkást pedig – több sikertelen kísérlet után – a városi kőfejtőben helyezte el. Lányok esetében is szükség volt a bizottság segítségére, közbenjárására: O. J. szövények alkalmazást és hatósági levelezésben segítséget, tolmácsolást intézett, H. A.-nak először a helyi varrodában szerzett munkát, majd „elmebeli zavarok” miatt a városi kórházba helyezte, ahol aztán figyelték az állapotát. A nem magyar végzett növendékek elhelyezkedését is segítette: egy Sankt-Pöltenben végzett lány érdekében a városkapitányságnál járt közben, s a bécsi siketintézetből kikerült B. J. könyvkötőnek munkát talált (az intézet értesítője, 1910, 44–45.). Az 1914-ben megjelent értesítő is

számat adott a bizottság munkájáról. A testület legfontosabb feladatának a Pozsonyban élő felnőtt siketeknek való munkahelyszerzés mellett a munkahelymegtartást tekintette. Erre konkrét példaként említi 1913–1914 telét, amikor Pozsonyban „4000 halló munkás maradt munka nélkül, nem csoda, hogy siketnémáink sorra vesztették el egy más után munkájukat. 15 ízben kértek tőlünk munkaközvetítést. [...] átmeneti időre jótékonyaságból ideiglenes foglalkozást nyújtottak a városi kőfejtő, a városi Vásárhivatal, a Danubius gyár és a Vesta gyár”. A negatívumokat sem hallgatta el. A helybelieknek azon a télen még tudott ugyan munkát szerezni, de a vidékieknek már nem volt lehetőség. Peres esetek is voltak, az egyik siket „védencnek” a mestere által visszatartott bérét bírósági úton segített kikényszeríteni. Egy nagyon ritka, pozitív kicsengésű történetről is beszámolt: egy 50 éves siket tanulatlan napszámos azzal a kéréssel fordult a gyámolító bizottsághoz, hogy tanítsák meg őt írni-olvasni, s miután ez megtörtént, felvették őt az iparostanonc-iskolába „rendkívüli látogatónak” (az intézet értesítője, 1914, 54–55.).

Összegzés

A 19. században a Felvidéken élő siket gyermekek számára sokáig nem volt vagy csupán nagy távolságban adódott lehetőség a tanulásra. A korabeli társadalomban számos negatív attitűd élt a siketekkel szemben: nem lehet velük kommunikálni, ebből adódóan nem lehet őket oktatni, és így a családnak kell őket eltartani, vagy koldulásra kényszerülnek.

A jolsvai intézetnek az 1901-es, a körmöcbányainak az 1903-as, illetve a pozsonyinak az 1905-ös létrehozásával megindult egy mobilitási folyamat, amely a felvidéki siket tanköteles korú gyermekek számára olyan oktatást tett lehetővé, melynek során valamilyen szakma elsajátításával megal-

pozhatták jövőjüket, s így a továbbiakban nem kerültek kiszolgáltatott helyzetbe.

A siketintézeti értesítők és a korabeli hallássérültsajtó, illetve pedagógiai szaklapok szintén azt a célt hangsúlyozzák, hogy minél több siket kerüljön az oktatásba, s ezáltal a társadalom „hasznos tagja” legyen.

A körmöcbányai, jolsvai és pozsonyi siketintézeti értesítőkből található statisztikai adatsorok, az iskola nevelési és oktatási célját bemutató írások mellett az 1907-től az intézetek falain belül létrehozott gyámolító bizottságok munkájának ismertetése ad támpontot a felvidéki siket diákok társadalmi mobilitásának feltáráshoz. Az értesítőkből levő tanulói adatsorok, különösen a családi háttér-tényezők láttán nyilván felvetődik a kérdés, hogy az eleve jobb családi háttérű vagy a jóval szegényebb sorsú siket tanulóknak mit jelentett a siketintézetbe kerülés. Az ott eltöltött nyolc év mindenképp előrelépés volt későbbi társadalmi szerepvállalásuk és a belőle következő, felfelé irányuló társadalmi mobilitásuk szempontjából.

A siketoktatás eredményességét a siketoktatási hálózat kiépítésén kívül az is segítette, hogy ismeretterjesztés révén számos tévhitet oszlattak el a többségi társadalomban, és így fokozatosan, nagyon lassan elkezdődött a társadalmi attitűd pozitív irányú megváltozása.

A három felvidéki siketintézetre és tanulóik társadalmi mobilitásának (vertikális, horizontális) szélesebb körű vizsgálatára vonatkozó más levéltári, illetve sajtóforrások feltárása a munka tervezett folytatása lesz.

Szepsyné Judik Dorottya

PhD-hallgató

Selye János Egyetem

A tanulmány és a teljes irodalomjegyzék a www.carissimi.sk honlapon olvasható.

A pozsonyi kiegészítő iskola ügye, I.

Nyugat-európai mintákat követve a 19. század végétől Magyarországon több ún. kiegészítő iskola vagy osztály létesült. A dualizmus kori Pozsonyban is kezdeményezték ennek az oktatási formának a bevezetését.

Az első kiegészítő iskolát (Hilfsschule) 1867-ben alapították Drezdában, és a német oktatásügynek ezen a téren tett további lépései intézményi és pedagógiai szempontból is gyakori hivatkozási és viszonyítási alapul szolgáltak a 19. század végén kibontakozó magyarországi szakmai vitákban.

A századfordulós Magyarországon a népiskolai közoktatásról szóló, 1868. évi, XXXVIII. számú törvény cikk és későbbi módosításai, valamint az azokból következő egyéb rendelkezések alapján az alsófokú (elemi) népiskolák rendszeréhez lehetett illeszteni a kiegészítő iskolákat. Az efféle felzárkóztató képzésnek alapvetően két formája alakult ki: a népiskolák keretében működő kiegészítő osztályoké, valamint az önálló kiegészítő iskoláké. Az első magyarországi kiegészítő iskola 1900-ban jött létre Budapesten Éltes Mátyás vezetésével, majd a fokozatosan további ilyen intézményekkel gazdagodó főváros mellett például Egerben, Brassóban, Kecskeméten, Csongrádon, Szatmárnémetiben, Nagybecskerekben, Debrecenben és Szegeden indult ilyen, sajátos nevelési igényű tanulóknak szánt képzés. Mindaddig azonban, amíg a két világháború közti Magyarországon és Csehszlovákiában külön törvényben nem rögzítették a kiegészítő iskolák működési feltételeit, jobbára csak helyi reformtörekvések eredményeként vezették be a „gyenge-tehetségűek” differenciált alapfokú képzését. Az erélyes jogi rendezés hiánya hátráltatta a helyi kezdeményezéseket – köztük valószínűleg a pozsonyit is. Ahhoz, hogy mindezt a Duna-parti város esetében tisztábban lássuk,

alapos levéltári kutatások szükségesek, de már a korabeli helyi napilap, a Nyugatmagyarországi Híradó hasábjain e témakörben megjelent cikkek is ezt sejtetik.

A törvényi-intézményi keretek mellett a kiegészítő iskolák kérdése szakmai kihívás is volt, és a kibontakozó vitába pozsonyi, Pozsony vármegyei pedagógusok is bekapcsolódtak, elsősorban azért, hogy a helyi intézményalapítás mellett érveljenek.

Itt csak röviden utalhatunk arra, hogy az eszmecserék során Alfred Binet (1857–1911) francia fejlődépszichológus és követői besorolása volt a leginkább elfogadott, s jobbára abból kiindulva határozták meg, hogy a tanulók mely körét hivatott szolgálni az új iskola- vagy osztálytípus. Még a két világháború közt megjelent (és egyébként csehszlovákiai szakemberek bevonásával összeállított) magyarországi Pedagógiai Lexikon kiegészítő iskolákról szóló szócikke is Binet meghatározását tekinti a legvilágosabbnak: „a hülyék az 1–2 éves gyermekek értelmi fokán állanak, beszélni nem tanulnak meg, mások beszédét sem értik meg; egész életükön át a társadalmon kívül

álló, gyámolításra szoruló lények maradnak”, a gyengeelméjűek „a 3–7 éves gyermekek értelmi színvonalán maradnak, megtanulnak beszélni, mások beszédét is megértik, de olvasni, írni nem tanulnak meg”, gyenge-tehetségű pedig „az a gyermek, aki olvasni, írni megtanul, de 9 éven alul legalább két évvel, 9 éven túl pedig legalább három évvel marad el egykorú társai értelmi fejlettsége mögött”. Az első két kategóriával most nem foglalkozva: a kiegészítő iskolákat a „gyenge-tehetségűek”-nek szánták.

Elsőre úgy tűnhet, a fogalmi körülhatárolás és a gyengébb értelmi képességűek pontosabb besorolása csak korabeli szakmai diskurzus volt, de a kérdésben a pozsonyi sajtóban megnyilatkozók mindezt a közvélemény előtt is fontosnak tartották taglalni. A 19. és a 20. század fordulóján ugyanis a közfelfogás általában nem tett különbséget az egyes fokozatok között, hanem általánosítóan mindegyiket rendellenességként értelmezte, miközben a sajátos képzés szükségességét még nem érzékelte kellőképpen. Ezért a pozsonyi kiegészítő iskola vagy osztály(ok) létrehozása mellett érvelők igyekeztek pontosan megmagyarázni, kiket szolgálhatna az új forma. A Nyugatmagyarországi Híradó 1912. december 8-i számában megjelent, Városunk kulturális feladatai című cikk egyelőre azonosítatlan szerzője például a „félreértés elkerülése végett” a létesítendő kiegészítő iskola növendékeiről megjegyzi, hogy „nem hülyékről, tompaelméjű gyermekekről van itt szó; hanem egyszerűen csak a rendesnél fogyatékosabb értelmiséggel bírókról”. Hozzáteszi, „olykor igen nagy különbség mutatkozik a hasonlókorú gyermekek testi fejlettségében, amely különbség azonban idők múltával teljesen kiegyenlítődik; nos hát ugyanez a jelenség mutatkozik olykor a gyermekek

szellemi fejlődésében is, amely akárhány esetben ugyancsak kiegyenlítődik idők múltával”.

Hasonló leíró magyarázatot tár olvasói elé az egyik legjelentősebb pozsonyi magyar közművelődési egyesület, a Toldy Kör (Toldy-kör) választmányi tagjaként is tevékenykedő Deschenszky Ferenc pedagógus, gyógypedagógiai intézeti igazgató, a Magyar Gyógypedagógia című folyóirat és más szaklapok munkatársa A kisegítő iskola című cikkében (Nyugatmagyarországi Híradó, 1910. május 29., 2–3. oldal). Úgy véli, az iskola kis költséggel és kis erőfeszítéssel létrehozható, és nagy missziót teljesítené. „Megmenti azokat a szerencsétlen gyermekeket, akik csak korlátolt szellemi tehetséggel rendelkeznek, előbbre segíti azokat, akik gyenge tehetségük miatt nem képesek a normális gyermekekhez mért népiskola követelményeinek megfelelni.” Hangsúlyozza, ezek a gyerekek az elemi iskola legalsóbb osztályaiban „nem haladnak egy lépést sem, és csak kerékkötői az oktatásnak”, hiszen „lelki állapotuk speciális, egyéni kezelést igényel”, amihez az oktató a nagy növendéklétszám és előírt „tancél” mellett nem találhat időt.

A speciális új tanintézet létesítése mellett Deschenszky a többi közt így érvel: „A kisegítő iskola célja és rendeltetése, hogy ezeken a szerencsétlen gyengetehetségű gyermekeken segítsen, és megmentse őket a társadalomnak. A legmesszebb menő egyéni kezelés mellett nevelési eljárását s tanmódját teljesen a gyermek testi-lelki állapotához alkalmazza, és lépésről-lépésre emeli szellemi színvonalát.” A későbbi érvényesülés két lehetséges útját is jelzi: egyesek egy-két évi speciális képzés után visszatérhetnek a népiskolába, aki pedig nem, az „a kisegítő iskolában is annyi elemi ismeretet

Az egykori Városház utca részlete (Forrás: a Pozsonyi Kifli Polgári Társulás archívuma.)

szerez, hogy hasznos és produktív tagja lehet a társadalomnak”.

Hövényes Antal siketnéma-intézeti tanár A népiskola mostohái című cikkében (Nyugatmagyarországi Híradó, 1913. január 5., 1–2. oldal) szintén rámutat, hogy a pozsonyi kisegítő iskola/osztály nem a „hülyék”, hanem a „gyengetehetségűek” intézményeként szükséges, ahol „a tanulók létszáma korlátolt, a tanítás ezért behatóbb, a tananyag a gyakorlati élet szükségletének keretéhez alkalmazkodik, s mellőznek minden tudományos színezést”. Leszögezi: „Írás-olvasás és a gyakorlati számolás ez iskola sarkköve.”

A szerző egyben azt is illusztrálja, hogy a speciális nevelési igényű csoport képzése miért nem maradhat az általános népiskolák / népiskolai osztályok keretében: „A gyermek sikeres tanítása a tehetség minőségétől és mennyiségétől függ. A népiskola mai rendszere felöleli a legtöbb tudomány elemeit. Találunk ott kamatos-kamatot és sarkköröket, szerepel ott az

emeltű törvénye és a gömb felülete. Az a gyermek, kinél a tehetség mennyisége nem hiányzik, az ilyen ismereteket is megemészti. Igen sok azonban az olyan tanuló, kinél az ilyenekre való tanítás céltalan, mert az eredmény, a tudás egyenlő a semmivel, vagy egy zűrzavaros, az életben szívesen elfelejtett homályos fogalommal.”

Tekintve, hogy akkor már több magyarországi kisegítő iskola működik, Hövényes a budapesti, egri, szatmári, csongrádi, debreceni és kecskeméti kisegítő iskolák eredményeire is hivatkozik, megjegyezve, hogy „ezért ennek az intézménynek szükségét vitatni többé nem lehet”.

Bár ez szakmai érv, minden bizonnyal az adott korban Budapesthez és Bécshez is felzárkózni akaró más magyarországi vidéki nagyvárosokkal minden téren versengő és becsvágyó pozsonyiak önértetét is célba veszi. Még konkrétan teszi mindezt Deschenszky a már idézett cikkében: „Pozsony városának oktatásügye oly fejlett, az elemi, közép-, felső- és szakiskolák oly nagy számával rendelkeznek, hogy méltán követelhet egyetemet kulturális intézményeinek koronájául. De ha végignézem a nagy körültekintéssel összeválogatott s az összes helyi kívánalmakat kielégítő tanintézetek tekintélyes sorozatát, nagy hiányt veszek észre. Egészen elől az alapvető, az elemi oktatásnál hiányzik egy szükséges láncszem – a kisegítő iskola.”

Kezdetben két tanszobát is elegendőnek vél, és az akkori iparostanonciskola Városház (ma szlovákul Kostolná) utcai helyiségét tartja a legalkalmasabbnak. Pozsonyi és vármegyei pedagógusok és közszereplők felkarolják az ügyet, és igyekeznek előrelépést elérni.

Korpás Árpád,

a komáromi Selye János Egyetem
PhD-hallgatója

Hogyan szervezzünk konferenciát (találkozót, tanácskozást) értelmi sérült személyekkel közösen?

A Carissimi előző számában arról szóltunk, hogyan szervezzünk konferenciát, találkozót vagy tanácskozást (a továbbiakban együtt: konferencia) értelmi sérült személyeknek. Ebben a cikkben, építve a korábban már megfogalmazott gondolatokra, arról lesz szó, hogyan tegyük ugyanezt értelmi sérült személyekkel közösen.

Az ajánlásokat részben saját tapasztalataink, részben a németországi munkaügyi és szociális minisztérium által 2014-ben közzétett **Útmutató könnyen érthető találkozók és szakmai napok szervezéséhez**¹ alapján fogalmazzuk meg. Ugyanakkor szükség van arra is, hogy megtartsuk, illetve figyelembe vegyük a Carissimi 2021. évi első számában már közzétett elveket, szabályokat.

A szervezőbizottság felállítása

Első lépés a szervezőbizottság felállítása. Bizonyosan vannak értelmi sérült személyek, akiknek vannak olyan ötleteik, amelyekről beszélgetni lehetne. Találjuk meg őket és vonjuk be a szervezőbizottságba! Lehet a szervezőbizottságnak a támogatók és az értelmi sérült személyek közül kikerülő elnöke és társelnöke is. Találjuk ki közösen a konferencia témáját! Ha van rá mód, akkor az értelmi sérült személyek szélesebb körét is megkérdezhetjük arról, milyen téma érdeklí őket. Ha nem személyesen kérdezzük meg őket, akkor mindenképpen könnyen érthető kérdőívet használjunk.²

Az értelmi sérült

előadók felkérése és tájékoztatása

Találjunk olyan előadókat, akik szívesen beszélnek az őket érdeklő témákról, akár mások előtt is. Az ilyen típusú konferenciaszervezésnek még Szlovákiában is, Magyarországon is kevés a hagyománya. Így kezdetben számolnunk

kell azzal, hogy nem találunk rutinos előadót. Az értelmi sérült embereknek is meg kell tanulniuk, hogy most nem hozzájuk beszélünk, hanem rájuk vagyunk kíváncsiak. Így támogatást kell nyújtanunk a gondolatok összegyűjtéséhez, az előadás (pl. ppt) elkészítéséhez. Lehetséges az is, hogy az előadó szabadon fog beszélni. Ha tud olvasni, akkor a felszólalás írott változatát is elkészíthetjük. Ha nem tud beszélni, akkor augmentatív és alternatív kommunikációs eszközökre is szükség lehet. Ha számítástechnikai eszközöket is használunk (számítógép, projektor), ezek használatát meg kell tanítani az előadónak. Célszerű a konferencia előtt legalább egyszer, de akár többször is gyakorolni, elpróbálni az előadást. Tartasuk be az előadók felkérésére vonatkozó, a Carissimi 2021. évi első számában már közzétett ajánlásokat is.

A konferencia levezető elnöke (moderátora) és a szekcióvezetők

A konferencián értelmi sérült személy legyen a levezető elnök (moderátor), és ha van ilyen, akkor a szekciókban a szekcióvezető. Szükség esetén

munkájukat támogató személy segítheti. Nagyon fontos, hogy a támogató személy valóban csak támogató legyen, és ne vegye át az értelmi sérült személytől a levezető elnöki, szekcióvezetői feladatokat. A támogató háttérben van. Akkor segít, és csak abban, amikor és amihez az értelmi sérült személy a segítséget kéri. A segítő nem a közönséggel kommunikál, hanem az értelmi sérült levezető elnökkel, szekcióvezetővel. Tegye ezt suttogva, a közönség számára nem hallható formában. A levezető elnök, szekcióvezető feladatai: köszönti a résztvevőket, felkéri az előadókat, meghatározott sorrendben szót ad a kérdezőknek és a hozzászólóknak, összefoglalja az előadást, és megköszöni. A konferencia elején, a szüneteket megelőzően és a konferencia végén tájékoztatást ad a fontosabb információkról, valamint lezárja a szekció munkáját vagy a konferenciát. Nagyon fontos feladata, hogy megtartsa és megtartassa az időkeretet.

A konferenciát megelőzően alapos felkészülési lehetőséget kell biztosítani, akár többször is célszerű találkozni: előzetesen meg kell ismerni az előadókat, az előadásokat; fel kell készülni arra, hogy mit fognak mondani. A könnyen olvasható levezető elnöki, szekcióvezetői szöveget akár előzetesen is megírhatjuk. Ha ezeket a feladatokat nem beszélő személy vállalja, akkor érdemes a moderátori szöveget hangfájl formájában előzetesen rögzíteni vagy valamilyen augmentatív és alternatív kommunikációs eszközt használni. A konferencia/szekció levezetését akár el is lehet próbálni.

Könnenérthetőség és könnyenérthetőségi felelős

Nagyon fontos, hogy a résztvevők valóban követni tudják a konferencia elő-

adásait. Az érthetőség jelzésére használjunk kommunikációs kártyákat. Ehhez szükségünk lesz kb. 10 x 15 cm-es piros, sárga, zöld és fehér színű lapokra a következő ábrával és/vagy szöveggel: a piros lapon pl. stoptábla és az „Állj!” vagy a „Nem értem” felirat; a sárga lapon felkiáltójel és a „Lassabban!” felirat; a zöld lapon pl. egy ököl, az ujjak ökölbe zárva, de a hüvelykujj felfelé mutat, és az „Értem!” vagy a „Nagyon érdekes!” felirat. A fehér lapra kérdőjel kerül, illetve a „Kérdésem van.” felirat. A jel és a felirat kerülhet a lap egyik vagy egy-egy oldalára.

Annyi ilyen kártyát nyomtassunk, ahány résztvevője lesz a konferenciának, vagy kicsivel többet. Jó, ha a kártyákat lamináljuk. A lapokat átadhatjuk érkezéskor, de elhelyezhetjük az előadótermekben a székeken, vagy kioszthatjuk őket a terembe való belépéskor is. Érdeemes előre eldönteni, hogy a lapokat a résztvevők a konferencia végén magukkal vihetik, vagy össze akarjuk őket gyűjteni. Utóbbi esetben gondoskodni kell a gyűjtés módjáról is (pl. valaki összeszedi a teremből kilépőktől, vagy egy felirattal és logóval ellátott dobozba kell dobni).

A kommunikációs kártyák használatát mindaddig, amíg nem válnak megszokott eszközzé, meg kell tanítani a résztvevőknek. Erre szánjunk időt a konferencia első előadása előtt. A levezető elnök, szekcióvezető, de akár maguk az előadók is motiválhatják a résztvevőket a kártyák használatára.

Hogyan használjuk a kártyákat? A résztvevők az előadás közben felmutathatják a piros lapot, ha valamit nem értenek. Ilyenkor az előadónak meg kell állnia, meg kell kérdeznie a piros lapot felmutató résztvevőtől, hogy mit nem értett, és azt még egyszer el kell magyaráznia. Amikor a résztvevő a sárga lapot mutatja fel, akkor az előadó túl gyorsan beszél. Az előadó folytassa a gondolatmenetet, de lassabban, és törekedjen az érthető

artikulációra. A zöld lap felmutatásával kifejezhetjük a tetszésünket. Ez az előadót is motiválja. A fehér kártyát akkor mutatjuk fel, ha kérdésünk van. Célszerű ezt a kártyát az előadás után használni, de szükség esetén akár az előadás közben is lehet kérdezni.

A kommunikációs kártyák alkalmazása az értelmi sérült személyek részéről nagyfokú tudatosságot igényel. Meg kell érteniük, hogy joguk van „nem érteni”, és ezt anélkül is kifejezhetik, hogy minősítenénk őket érte. A kártyák jelentésére az előadók figyelmét is hívjuk fel.

Jelöljük ki egy vagy több könnyen érthetőségi felelőst is! Feladata a kommunikációs kártyák alkalmazásának figyelése. Szükség esetén hidat képez a közönség és az előadó között. Figyel arra, hogy az előadó lassan és hangosan beszéljen. Ha a közönség soraiból valaki kérdezni szeretne, akkor a mikrofonnal odamegy a kérdezőhöz, vagy ha a kérdező kérdése nehezen érthető, akkor hangról hangra tolmácként megismétli a kérdést. Fontos, hogy mindenki megértse a kérdést és persze a választ is.

Adott esetben alkalmazhatunk olyan nyelven belüli tolmácsot is, aki jól ismeri a könnyen érthető szóbeli kommunikáció szabályait, és az előadó esetleg nehezen érthető előadását folyamatosan lefordítja könnyen érthető nyelvi szintre (szinkrontolmácsolás), vagy adott időközönként könnyen érthetően összefoglalja az elhangzott információkat. A tolmács munkáját elő tudjuk segíteni azzal, hogy az előadást (a prezentációt vagy a szöveggönyt) a konferencia előtt legalább két héttel a rendelkezésére bocsátjuk.

További megoldás lehet, ha az értelmi sérült személyek nyelvi kompetenciájától függően, de átlagosan 2-3 értelmi sérült résztvevőnként van egy kommunikációs segítő. A kommunikációs segítő a saját csoportjukban foglalnak helyet, és pl. 5, 10 vagy

15 percenként, valójában a szükségleteknek megfelelően ebben a kisebb csoportban megbeszélik az elhangzott információkat.

A könnyen érthető kommunikáció lehet igen időigényes folyamat; ezzel az előadóknak számolniuk kell.

Érkezés a konferenciára

A regisztrációnál tegyünk ki jól látható feliratot, a felirat jelentését magyarázó képet, piktogramot: „Jelentkezés”, „Ügyelet”, „Információ”. A regisztrációs pultban ezúttal maguk az értelmi sérült személyek dolgozzanak. A jelenléti íven a név mellett akár a résztvevő fényképe is ott lehet. Ebben az esetben a fényképet már a konferencia előtt be kellett kérni a felhasználás engedélyezésével együtt. Törekedjünk arra, hogy a jelenléti ívet az írni tudó értelmi sérült személyek akkor is aláírják, ha kísérővel érkeztek. Aláírás lehet egy jel vagy egy rajz is. Ez most az ő konferenciájuk! A tömeges regisztráció és a hosszú várakozás elkerülése végett a névsort – pl. ábécérendben, vagy ha többen érkeznek pl. egy lakóotthonból vagy szervezettől, akkor lakóotthononként, szervezetenként – külön csoportokba rendezhetjük. Jó, ha egy-egy regisztrációs pultnál legfeljebb 10 fő regisztrál. Ilyenkor adjuk át pl. egy dossziében összegyűjtve a könnyen olvasható programfüzetet, a névtáblát, az elégedettséget mérő kérdőíve(ke)t, és ha készült, akkor az épületen belüli tájékozódást segítő könnyen értelmezhető térképet. Ha a konferencián lesz büfé és/vagy ebéd, és arra előre be kellett fizetni, akkor adjuk át az étkezési kuponokat is. A konferencia teljes időtartama alatt legyen ügyelet a regisztrációs pultban, hiszen a résztvevőnek lehet kérdése vagy problémája. Ha van eleendő, ügyeletet ellátni tudó szervező, akkor az épület több pontján biztosítsunk lehetőséget a tájékozódásra, vagy az ügyelők sétáljanak az épületben. Segíti a tájékozódást, ha a szervezők, az ügyelők egyenruhában, de legalább

egyforma, „Szervező”, „Ügyelő” felirattal és logóval ellátott pólóban vannak, vagy ilyen sapkát, de legalább kitűzött hordanak.

Hívjuk fel az érkezők figyelmét a fontosabb tájékoztatósi pontokra, a falakra kihelyezett könnyen olvasható és érthető plakátokra. Ha az értelmi sérült személy igényli, akkor kísérjük el őt a ruhatárba, az előadótermekhez, a csendesszobába vagy éppen a büfébe. Gondoljunk arra, hogy lehetnek olyan résztvevők, akik az előadások között vagy éppen az előadások alatt vagy az étkezéshez személyi támogatást igényelnek. Ha erre a jelentkezés során rákérdeztünk, akkor volt esélyünk arra, hogy megszervezzük a szükséges emberi erőforrást. Ezt a feladatot a kísérők is elláthatják.

Igazolás a részvételről

A konferencia résztvevői örömmel vehetik, ha a nevüket tartalmazó, könnyen érthető igazolást kapnak a konferencián való részvételről. Az iratot átadhatjuk az utolsó előadást követően vagy távozáskor is. Semmiképpen nem tekinthetjük azonban hatásosnak azt, ha az igazolást a kon-

ferenciát követően postán küldjük meg a résztvevőknek, vagy például e-mailben.

Tennivalók a konferenciát követően

Előfordulhat, hogy valakinek útbaigazításra van szüksége a hazautazáshoz. Álljunk ebben az ügyben is rendelkezésre. Búcsúzzunk el a résztvevőtől a kapuban is.

A konferenciát követő napokban (vagy az online kitöltésre hagyott háttérrel letelte után) feltétlenül olvassuk el és az értelmi sérült szervezőkkel közösen dolgozzuk fel a kitöltött elégedettségi kérdőíveket. Beszéljük meg a tanulságokat. Az eredményesen, hatékonyan és fáradhatatlanul dolgozó értelmi sérült személyek munkáját mindenképpen ismerjük el. Kaphatnak szóbeli vagy írásbeli dicséretet vagy ajándékot. Ha a források lehetővé teszik, akkor a szervezőbizottság más tagjainak díjazásával azonos mértékű díjazást biztosítsunk az értelmi sérült szervezőbizottsági tag számára.

Ugyancsak a konferenciát követően lehet arról gondoskodni, hogy be-

gyűjtsük azokat az előadásokat, amelyek nem kaptunk meg korábban. Tegyük az előadásokat vagy a róluk készített felvételeket elérhetővé. Írjunk az értelmi sérült személyekkel tanulmányt, cikket, élménybeszámolót a konferenciáról, és ezeket tegyük közzé általuk látogatott fórumokon, honlapokon. Majd kezdjük hozzá a következő konferencia megszervezéséhez.

Zárszó

Bízunk abban, hogy ajánlásainkat hasznosnak találja. Örömmel és köszönettel vesszük, ha megosztja velünk saját konferenciaszervezési tapasztalatait. Várjuk az írását. Köszönjük.

¹ Lásd: https://www.gemeinsam-einfach-machen.de/GEM/DE/AS/Leuchttuerme/Ratgeber/Ratgeber_LS/Treffen_Tagungen/treffen_tagungen_node.html

² Angol nyelvű könnyen érthető kérdőívekre itt talál a tisztelt Olvasó példákat: <https://www.easy-read-online.co.uk/about-easy-read/examples-of-easy-read-documents/>

dr. Horváth Péter László

A könnyen érthető kommunikáció szabályrendszerének kérdései

A könnyen érthető kommunikáció lassan már húsz éve jelen van Magyarországon, és az intellektuális képességzavart mutató személyek önérvényesítő mozgalma által hódított teret magának. Filozófiájának megértése lehetővé teszi a módszerszintű alkalmazását (Horváth, 2017). Az elmúlt évtizedekben a civil kezdeményezésből az egyenlő esélyű hozzáférés egyik meghatározó kommunikációs módszerévé alakult, azért, hogy az információ valóban akadálymentesen jusson el a célcsoporthoz. A fentiek alapján a könnyen érthető

kommunikáció fogalma: *A könnyen érthető kommunikáció a köznyelvben vagy összetettebb nyelvi szinten megjelenő információ tartalomegységeinek megjelenítése vagy önálló információ tartalom kidolgozása egyszerű, letisztult formában, mely az információ megértését szolgálja. A könnyen érthető kommunikáció gyakorlatában a nyelvtant mint a nyelv teljes rendszerét sok esetben egyedi szabályok mentén alkalmazza* (Farkasné dr. Gönczi, 2021).

Alkalmazását tartalmi és formai szabályok határozzák meg (Farkasné

Gönczi, 2018). Az elmúlt időszakban annyi szerepelt a nemzetközi és hazai szabályok között, hogy rövid, tömör mondatokban fogalmazzunk, ne használjunk idegen kifejezéseket. Az Inclusion Europe Pathways projektje keretében kidolgozott nemzetközi standardban is benne volt, hogy mutató névmásokat lehetőleg ne alkalmazzunk. A grammatika szempontjából pontosabb meghatározásra lehet szükség, amely segíti a nyelvtani szerkezetek árnyalását, így a könnyen érthető kommunikáció nyelvi szintezését. A tartalmi szabályozók alapvetően a magyar nyelv nyelvtani szabályaira épülnek. Például az alkalmazott mondat szerkezetek közül egyszerű, tagolt, minimális és bővített szerkezetű mondatokat használunk a leggyakrabban. Emellett az összetett alá- vagy mellérendelő mondatok is megjelennek.

„A könnyen érthető kommunikáció nyelvi szintjei:

1. **Egyszerű, minimális mondat**, mely az alanyon és állítmányon kívül a hozzájuk kötött bővítményt tartalmazza. Javasolt, hogy maximum 8 szóból álljon. Illetve itt szerepelhet a főmondat, mely alanyt, állítmányt tartalmaz.

2. **Egyszerű bővített mondat**, amely a kötött bővítmények mellett egyéb bővítményeket tartalmaz. Javasolt, hogy maximum 8 szóból álljon. A 2-es szinten írt szöveg az 1-es szint mondat szerkezetét is alkalmazza.

3. **Összetett mondatok** (szerves alá- vagy mellérendelő, illetve szervetlen), amelyek javasoltan maximum 2 tagmondatból állnak. Az alárendelő mondatok esetében az állítmányi, alanyi, tárgyi, határozói, jelzői utalószavakat kerüljük (pl. mutató névmás), helyettük valódi kötőszavakat érdemes alkalmazni (pl. hogy). A lineáris történetvezetés végett a főmondat megelőzi a mellékmondatot. Kapcsolatos mellérendelő mondatok esetén vessző vagy kötőszó használatos, míg a több szóból álló kötőszókapcsolatokat érdemes kerülni. Az ellentétes, a választó, a következtető

és a magyarázó mellérendelő mondatokban is az egyelemű kötőszó a megfelelő. A 3-as szinten írt szöveg az 1-es és a 2-es szint mondat szerkezetét is alkalmazza.

4. **Többszörösen összetett mondat** alkalmazása esetén a mondat összefüggései nehezen értelmezhetők. Ha mégis alkalmazni kell, akkor mellérendelő tagmondatokat érdemes, ami biztosítja a lineáris történetvezetést. Ha csak lehet, a többszörösen összetett mondat tagmondataiból külön egyszerű mondatokat célszerű kialakítani. A 4-es szinten írt szöveg az 1-es, a 2-es és a 3-as szint mondat szerkezetét is alkalmazza.” (Farkasné dr. Gönczi, 2021)

A nyelvi szintet meghatározhatja a szöveghez használt témaorientáló képek célszerű alkalmazása.

„1. szint: **Képsorozat**, mely a folyamatok bemutatására rendkívül alkalmas.

2. szint: **Képsorok mondattámogatással**, mely esetben egy képhez egy mondat tartozik. A mondat és a kép szervesen kapcsolódik egymáshoz, támogatják a megértést.

3. szint: **Mondatok képi támogatással**. Egy szövegrészhez egy értelmező kép tartozik.

4. szint: **Szövegegységek orientáló képpel**, amikor a kép segít meghatározni a szövegegység témáját.

5. szint: **Szöveg témaorientáló képpel**, vagyis a kép a szöveg témáját határozza meg.

6. szint: **Szöveg kép nélkül**, ilyenkor nincs orientáló kép a szöveg mellett.” (Farkasné dr. Gönczi, 2021)

A könnyen érthető kommunikáció különböző szintjein használatos tartalmi szabályok mellett mindig alkalmazzuk a formai szabályokat. Mindezek a szabályok a gyakorlatból eredeztethetők, vizsgálatukra nem volt még példa hazánkban. A 2019. évben a Magyar Gyógyneveléstudományok Egyesületének Országos Szakmai Konferenciáján bemutatott kismintás vizsgálat során 2017 második felében a könnyen érthető kommunikáció 2 szabályának felmérését végeztük el, amely mintául szolgálhat a szabályrendszer felülvizs-

fekete alak – fehér háttér	Süt a nap. Elmentem az orvoshoz. Az orvos megvizsgálta a szemem. Az orvos felírt szemüveget. 2 könyvet olvastam szemüveggel.
fehér alak – fekete háttér	Esik az eső. Elmentem az orvoshoz. Az orvos megvizsgálta a torkomat. Az orvos gyógyszerrel írt fel. 3 tablettát eszek mindennap.

A Könnyen érthető kommunikáció betű-háttér szabálya vizsgálóeszközének mondatai (Farkasné Gönczi, 2019)

gálatának folytatásához. A vizsgálat során a formai szabályok közül a betűméretnek és az alak-háttér alkalmazásának képességtámogató hatását vizsgáltuk.

A mintába 44 intellektuális képességzavart mutató személy került be önkényes mintavétellel, velük végeztük el a vizsgálatot.

A kismintás vizsgálatához és a kontrollvizsgálatához a könnyen érthető kommunikáció tartalmi és további formai szabályait követő tesztmondatokat dolgoztam ki a betűméretnek és az alak-háttér szabálynak a vizsgálatához. A *Könnnyen érthető kommunikáció betűméretszabályát felmérő vizsgálóeszköz* (KÉK-BM vizsgálólapok) a betűméretre vonatkozó szabályt 3 különböző betűméretben, témájukban azonos mondatokat tartalmazó szöveggel dolgoztam ki. A szövegeket 10-es, 12-es, 14-es betűmérettel készítettem, és méretenként 5 mondatot tartalmaztak. A *Könnnyen érthető kommunikáció betűháttér szabályának vizsgálóeszköze* (KÉK-BH vizsgálólapok) is 5, témájában azonos mondatot tartalmaz fekete betűvel fehér alapon, illetve fehér betűvel fekete alapon. Mindkét esetben mértük a vizsgált személyek olvasási sebességét, és a vizsgálóeszközökhöz tartozó kontrollkérdéseket tartalmazó képsoros válaszokkal ellenőriztük a szövegértést.

A kutatási mintába bekerült személyeknek a KÉK-BM és a KÉK-BH vizsgálólapokat nyomtatott A/4-es formátumban mutattuk be, eltérő sorrendben a rátanulás kiküszöbölése végett. A résztvevők sikeres vizsgálati együttműködését a velük dolgozó szakemberek segítették, köztük Szilágyi

Lajosné. A vizsgálat eredményeit a részt vevő szakemberek Excel adattáblában rögzítették, s ennek alapján a statisztikai elemzést Sugatagi Gábor végezte.

Az egyes betűméretek olvasási sebessége és megértése közötti különbséget több módszerrel is vizsgáltuk (repeated measures ANOVA, Shapiro–Wilks-próba, Friedman-próba, Agresti–Pendergast-próba). Egyik esetben sem volt szignifikáns a különbség. Az alak-háttér vizsgálat során sem tapasztalható jelentős eltérés, és a szubjektív értékelések terén sincs jelentős eltérés az alak-háttér tekintetében. A szövegméret esetében a résztvevők szubjektív visszajelzése alapján a 12-es betűméret a legkevésbé preferált.

A fenti vázolt kutatási eredmények, még ha kismintás, nem reprezentatív eredményeket adtak is, jelzik, hogy a könnyen érthető kommunikáció szabályait további felmérés és elemzés alapján alkalmazzák a különböző célcsoportra szabott formában.

Irodalom

Farkasné dr. Gönczi R. (2021): Könnnyen érthető kommunikáció fogalma, nyelvi szintjei és alkalmazhatósága a látássérülés kontextusában. In: Farkasné dr. Gönczi R. (szerk.): *Dimenzióváltások a látássérült személyek pedagógiája és rehabilitációja mátrixában*. Nemzetközi konferencia a magyar tudomány ünnepe alkalmából az ELTE Bárczi Gusztáv Gyógyepedagógiai Karának szervezésében. ELTE Bárczi Gusztáv Gyógyepedagógiai Kar, Budapest. <https://edit.elte.hu/xmlui/handle/10831/54713>

Farkasné Gönczi Rita, Sugatagi Gábor, Szilágyi Lajosné (2019): A könnyen érthető

kommunikáció 2 formai szabályának kismintás vizsgálati eredménye. In: Farkasné dr. Gönczi Rita, dr. Gereben Ferencné, dr. Lénárt Zoltán (szerk.): *Rehabilitáció-életkorok, intézmények, szükségletek és lehetőségek a szolgáltatások hazai rendszerében*. Tanulmánykötet a 47. Országos Szakmai Konferenciáról. Magyar Gyógyepedagógusok Egyesülete, Gárdony. URL: <https://edit.elte.hu/xmlui/handle/10831/46035>, letöltés: 2021. 03. 13.

Farkasné Gönczi R. (2018): A könnyen érthető kommunikáció fogalma és szabályrendszere nemzetközi és hazai példák, illetve magyar tapasztalati szakértők javaslatai alapján. *Gyógyepedagógiai Szemle*, 46. (2), 64–76.

Horváth P. (2017): Érthető számodra a világ? Ha nem, tedd érthetőbbé! *Carissimi*, VIII., (5), 8–10., Pozsony.

Inclusion Europe (IE) és ÉFOÉSZ (2009). *Információ mindenkinek – A könnyen érthető kommunikáció európai alapelvei*. A Pathaway projekt kiadványa. Inclusion Europe.

Farkasné dr. Gönczi Rita
gyógyepedagógus, honlaptulajdonos

A szerző az ELTE Bárczi Gusztáv Gyógyepedagógiai Karán adjunktusként az egyenlő esélyű hozzáférés, a diszalkulia, a matematikatanítás módszertana területén oktat, illetve a Nemzeti Fogyatékoságügyi és Szociálpolitikai Központban a Hálózati Munkacsoport keretében képzések fejlesztésével, menedzselésével, tréneri feladatok ellátásával és kiadványkészítéssel foglalkozik. Fő kutatási területe a diszalkulia tudományközi meghatározása, a vizsgálati eljárások gyermekbarát megvalósítása, a könnyen érthető kommunikáció definiálása, nyelvi szintjeinek meghatározása és a szabályrendszer vizsgálata. Szakmai honlapokat működtet: www.konnyenertheto.gonczirita.hu és www.dyscalculiaport.gonczirita.hu

Konferenciakötet

Az ELTE Bárczi Gusztáv Gyógyepedagógiai Kara 2020. november 19-én tartotta meg a magyar tudomány ünnepehez kapcsolódó *Dimenzióváltások a látássérült személyek pedagógiája és rehabilitációja mátrixában* című nemzetközi szakmai konferenciáját, melyről az előző számban hírt adtunk. A konferenciakötet követi a tavalyi nemzetkö-

zi tudományos tanácskozás törekvését, és prof. dr. Csocsán Emmynek, a látássérült személyek és a gyógyepedagógushallgatók oktatása egyik kulcsfontosságú szakemberének munkássága előtt tiszteleg.

A kiadvány tartalmazza a konferencián elhangzott előadások többségét és a szekcióülések tartalmi összefoglalóit. Elérhető az ELTE EDIT rendszerben (<https://edit.elte.hu/xmlui/handle/10831/54713>). **(FGR)**

A kommunikáció alapvető emberi szükséglet

„Igyekszem napomná varázsolni a mások szemében lévő világot, zeném a mások fülébe csengő hangot és boldogságom a mások ajkán megjelenő mosolyt.” Helen Keller

A szem és a fül a két legfontosabb érzékszervünk. Információkat, tudást, anyagot, a külvilággal kapcsolatos élményeket közvetítenek. A látás fontos a kapcsolatokban, rokonszenvek keletkezésében, mindennapi érintkezések fenntartásában. „Vigyázz rá, mint a szemed világára” – szoktuk mondani. A környezettel való kapcsolattartásban a hallásnak is fontos szerepe van, s elvesztése megfosztja az embert a biztonságot nyújtó háttérzajtól, és tájékozódási problémát is okoz.

A látás vagy a hallás elvesztése nagy traumával jár, ha pedig a látás- és hallássérülés együtt van jelen az ember életében, az szinte leküzdhetetlen hátrány. Az Egészségügyi Világszervezet meghatározása szerint a siketvakság a legsúlyosabb fogyatékoság. Hogy mivel jár ez az állapot, arról egy olyan emberrel beszélgetünk, aki életét lassan három évtizede a siketvakok segítségének szenteli. **Királyhidi Dorottya** gyógypedagógus a magyarországi Siketvakok Országos Egyesületének főtájkára.

– A siketvakság gyűjtőfogalom, mert nemcsak a teljesen siket és vak személyekre gondolunk ekkor, hanem azokra is, akiknél a látás- és hallássérülés egyszerre van jelen. Ez a kettős sérült állapot olyan mértékű elszigeteltséget okoz a fogyatékoságok mellett, hogy valóban nagyon-nagyon megnehezíti mind az egyénnek, mind környezetének a helyzetét. Valószínűleg azért tekinthető a legsúlyosabb fogyatékoságnak, mert az emberi kapcsolatokat leginkább megsebző és akadályozó fogyatékoság.

Királyhidi Dorottya kliensével

– **Amíg nem kezdtem foglalkozni a témával, azt gondoltam, hogy csak a veleszületetten siketvakokról van szó, de ennél árnyaltabb a kép.**

– Sokkal árnyaltabb. Egyesületünk a nemzetközi szakirodalomhoz hasonlóan funkcionálisan közelíti meg a kérdést. Siketvaknak azt tekinthetjük, akinél mindkét sérülés olyan mértékű, hogy az egyszerűen fogyatékos személyek számára szervezett szolgáltatásokat nem tudja igénybe venni. Ha egy teljesen vak ember, aki csendes helyen jól elboldogul a hallókészülékével, de zajos környezetbe kerülve már nem érti a beszédet, nem tudja az irányokat jól meghatározni, akkor erre a helyzetre speciálisan fel kell készíteni. Gyengénlátás esetében is, ha nehezen alkalmazkodik a fényváltozásokhoz, és sötét környezetbe érve hirtelen semmit sem lát, emellett teljesen siket vagy nagyothalló, zajos környezetben a kettős sérülés még nehezebb helyzetbe hozza őt. Két fő csoportról mindenképpen beszélhetünk. Az egyikbe a veleszületetten siketvak személyek tartoznak; ők így születtek, vagy kétéves koruk előtt lettek azzá, tehát még semmilyen nyelvet, legyen az beszélt nyelv vagy

akár jelnyelv, nem tanultak meg. Esetükben a speciális megsegítés az oktatás területére terjed ki, és a leglényesebb feladat a fogalmi gondolkodás kialakítása, segítése, hogy megtanulják az egyes fogalmak jelentését. A másik a szerzetten siketvak személyek csoportja, amikor valamelyik sérülés már megvan, és ehhez a későbbi életkorban társul a másik érzékszerv súlyos fokú károsodása. Vagy időskorban mindkét érzékszerv súlyosan sérül. Ebben a speciális helyzetben azok, akik korábban jól együtt tudtak működni családjuk tagjaival, teljes elszigeteltséget élni meg köztük. Nyilván itt más a feladat, a megváltozott élethelyzethez kell alkalmazkodnia mind az illetőnek, mind a környezetének. Ebben az elemi rehabilitációs szolgáltatásunk tud segíteni.

– **Sokak számára a siketvakság rémisztő dolognak tűnik. Maguk az érintettek hogyan élik meg az állapotukat?**

– A veleszületett siketvak személy számára ez nem különleges állapot. Ő maga természetes helyzetnek éli meg, mert sohasem látott, és sohasem hallott, vagy sohasem látott jól, és soha-

sem hallott jól. Ő így érzékeli a világot. Esetükben a környezet van különösen nehéz helyzetben, illetve maga az érintett személy is, mert egy idő múlva alapvető emberi szükséglet, hogy kapcsolatba lépjünk környezetünkkel, hogy a szükségleteinket megtanuljuk kifejezni, és az arra való reakciót valahogy érzékeljük. A kommunikáció olyan alapvető emberi szükséglet, melynek hiányát minden veleszületetten siketvak gyermek – függetlenül attól, hogy magát a sérülést nem éli meg – meg fogja tapasztalni. Gondol valamire, szeretne enni vagy inni, szeretné megkapni a kedvenc játékát, és ezt nem tudja kifejezni úgy, hogy környezete megértse. A környezetében élők meg nem tudják megértetni vele, hogy fűrödni készülnek-e, vagy a nagymamához. A szerzetten siketvak személyek, amikor már egy teljesen jól kialakított életük volt, az állapotváltozást sokkal nehezebben élik meg, mert valamit elvesztettek, ami jól vagy jobban működött nekik. Magát a veszteséget nyilván sokkal jobban átéli, ugyanakkor az ő esetükben sokkal hatékonyabban, látványosabban lehet segíteni.

– **Hogyan lehet eredményt elérni a veleszületetten siketvakoknál? Kiből lehet Helen Keller?**

– Minden látás- és hallássérült gyermek, a siketvak is, eljuttatható kommunikációjában addig a szintig, ameddig az értelmi képességei lehetővé teszi. Ugyanis a veleszületetten siketvak gyermekeknél sok csatlakozó sérülés is előfordul. Például koraszülöttség következtében idegrendszeri éretlenséggel is szembetalálhatjuk magunkat, vagy agyvérzés következtében mozgásos elmaradást is tapasztalhatunk. Azért nem mondjuk, hogy ők a súlyosan halmozottan sérültek csoportjához tartoznak, mert a látás és hallás együttes sérülése függetlenül az egyéb csatlakozó sérülésektől a kommunikációs probléma miatt nagyon elszigetelődött csoportot jelent. Minél hamarabb tudunk elkezdni foglalkozni velük, an-

nál jobb. Viszont nem lehet úgy foglalkozni a gyermekkel, hogy a családtagok nem tudják elfogadni az állapotát, és nem nyitottak arra, hogy alternatív módon kommunikáljanak vele. A szülőknél nagyon erős az igény, hogy a gyermekük beszéljen. Ez természetes, csak meg kell érteniük: ahhoz, hogy bárki beszélni tudjon, az kell, hogy a fejében kialakuljanak a fogalmak. Ahhoz pedig, hogy megadhatjuk a megfelelő hallókészülékes segítséget, vagy a látásjavítás terén bármit el tudjunk nálá érni, sokszor hosszabb időre van szükség. Nem várhatunk a beszédfejlesztéssel, mert minél inkább értelmezhetővé, érthetővé akarjuk tenni számára a környezetet. A legelső lépés a tárgyakkal való kommunikáció, amikor a különböző tárgyakkal a kézbeadása egy-egy tevékenységet is jelöl. Ha a cipőjét mutatjuk meg neki, az azt jelenti, hogy sétálni megyünk, ha egy biztonságiöv darabot adunk a kezébe, akkor autóval fogunk elmenni, ha kendőt, akkor a nagymamához készülünk. Minden tevékenységnek ki tudunk találni egy tárgyjelet, hogy megtapasztalhassa: rendszer van az életében. Emellett használjuk a jelnyelv- vagy gesztusjeleket, amelyeket speciális, kézbe mutatott, ún. taktilis jelnyelven mutatunk számukra. Ha már megvannak a fogalmak, szép lassan az írás-olvasás irányába is el tudunk mozdulni, Braille-írással vagy bármi egyéb módon. Tehát nem a látás- és a hallássérülés akadályozza, hogy egy magasabb szintű

kommunikációra eljusson valaki, hanem a csatlakozó egyéb sérülései, az értelmi sérülés, esetleg egy beszédközpontot érintő agyi probléma. Azt tapasztalom, hogy mindenki képes a kommunikációra azon a szinten, amelyen a fogalmi gondolkodása van. Ahhoz kell speciális tudás és ismeret, hogy ennek a fogalmi gondolkodásnak a fejlődését támogatni tudjuk.

– **Megtanulhat beszélni?**

– Ha képes rá, akkor igen. Ha ép a beszédközpontja, ha nincsenek problémái; de megmondom őszintén, hogy Helen Keller típusú siketvak gyermekkel nem találkozom. Nagyon ritka, és ez nagyon nehéz helyzet a szülők számára, mert azt gondolják, hogy az ő gyermekük is egy Helen Keller, akinek nem adtak meg minden lehetőséget, hogy fejlődni tudjon. Ez nem így van. Ő régen született, és azóta nem tudunk sok Helen Kellert felmutatni. Sokkal többen vannak azok, akik egyéb csatlakozó sérüléseik, egészségi történéseik miatt nem képesek a beszédre.

– **Miként lehet megtanítani a veleszületetten siketvak gyermeket alapvető dolgokra, hogy önálló legyen?**

– Ugyanazt a folyamatot indítjuk el, mint bármelyik gyermek esetében. Először minden gyermek lehúzni tanulja meg a zokniját, és csak utána tanulja meg felhúzni. Ezeket az apró lépéseket mindegyikük esetében megtanítjuk. Az egyes önkiszolgálási folyamatokra kicsit hosszabb időt kell szánni, de ugyanúgy meg tudnak tanulni

Helen Keller amerikai író, előadó, politikai aktivista 1880-ban született. Súlyos betegség következtében másfél éves korában elveszítette a látását és a hallását. Csak a család szakácsának hat éves kislányával tudott kommunikálni egyéni jelnyelven, a segítségével 60 jelet sajátított el. Szülei meghívták hozzá Anne Sullivan gyógypedagógust, s az haláláig oktatója és támasza volt Helennek. A kislány által gyakran érintett és ismert tárgyak nevét a tenyerébe „betűzte”. A szüntelen gyakorlás és ismétlés útján rögzültek nála a tárgyakhoz kapcsolódó jelek, s a Braille-ábécé megtanulásával az olvasás és az írás is lehetővé vált számára. Tíz éves korában megtanult beszélni, majd németül és franciául is. Diplomát szerzett, könyveket írt, világszerte előadásokat tartott. A fogyatékos emberek és más ügyek szószólójaként ismerik. 86 éves korában halt meg.

járni, enni, ha nincs nyelési problémájuk. Önmagában nem a látás- és a hallássérülés akadályozza azt, hogy valaki megtanuljon öltözködni, fogat mosni, tisztálkodni, elrakodni maga után.

– Milyen életminőségre lehet számítani náluk?

– Nagyon jól szervezett a korai fejlesztés, siketvak gyermekekkel is sok helyen foglalkoznak. Ha nem tökéletes rendszerben is és nem országos hálózattal is, de elérhető számukra oktatási intézmények. A probléma az, hogy az iskoláskor utáni időszak nincs jól működően kidolgozva. Igazán hatékony az lenne, ha ún. támogatott lakhatások jöhetnének létre siketvak fiatalok számára, ahol a nekik szükséges segítséget megkapva teljes, boldog, kiegyensúlyozott életet élhetnek. Tudni kell, hogy nem mindenkinek jelenti ugyanaz a boldogságot, de fontos, hogy emberhez méltó és teljes életet tudjanak élni. Ne történjen meg, hogy az oktatási intézményben eltöltött 10-12 év után hazakerülnek, és mivel idősödő szüleik már nem tudják ellátni őket, újra visszajutnak abba az elszigeteltségbe, amelyben kiskorukban voltak. Mindenképpen élethosszig tartó tanulásra és támogatásra van szükség. Minden ország számára szinte kötelezővé tennem ennek a megszervezését, mert ha a születésük pillanatában mindent megteszünk azért, hogy ezek a gyermekek életben maradjanak, akkor kötelességünk életük végéig támogatni és segíteni őket.

– Tudnak támaszt nyújtani a szülőknek? Ők nagy traumát élnek át, és sokszor nem tudják, mit kezdjenek a gyermekükkel.

– Tanácsadással rendelkezésükre állunk. Elmondjuk, hová kell fordulni, milyen támogatások vannak. A hallókészülékekkel vagy a szemészeti eljárásokkal kapcsolatban is tudnak velünk konzultálni. A fejlesztésekről, jogosultságokról ugyancsak felvilágosítást adunk. A pszichológusunkkal pedig átbeszélhetik ezt a valóban traumás állapotot.

– Hogyan segítenek azoknak, akik életük folyamán válnak siketvakká?

– Az egyesületünk által nyújtott elemi rehabilitációs szolgáltatás célja, hogy az illető elfogadja megváltozott élethelyzetét, és megtanulja azokat az új készségeket, amelyek segítségével végezni tudja korábbi tevékenységeit. Van tájékozódás- és közlekedéstréning. Funkcionális látás- és hallásvizsgálat, hallás- és látástréning, amikor segítünk megértetni az illetővel, hogy ő most konkrétan mennyit lát, s mire tudja használni még a látását. Vannak segédeszközök, amelyeket tud használni a látásteljesítményével, és a hallásra is ugyanez igaz. Közkedvelt terület az informatika oktatása: megtanulja a telefonját új alkalmazásokkal, számítógépét beszélőfunkcióval, esetleg Braille-kijelző, vakírásos kijelző segítségével használni. Új kommunikációs módszereket tanulhat, ha nem érzi elég hatékonynak a környezetével való kommunikációját, részt vehet pszichológusi tanácsadáson, s a szociális munkában is segítünk neki. Közösségi programokat szervezünk, mert a közösség megtartó ereje mindenki számára fontos. A látás- és hallássérült emberek sokszor úgy érzik, hogy egyedül vannak ebben az igen nehéz helyzetben, és nagyon jó, ha azt tapasztalják, hogy mások is vannak hasonló helyzetben. Kicsit könnyebb lesz számukra is a teher cipelése.

– Hogyan történik a kliensekkel való foglalkozás?

– Ha szükséges, otthon tanítás, ha szükséges, intézménylátogatások formájában vagy bent az egyesületben folyik a fejlesztőtevékenység. Gyermekek esetében szeretek kimenni a családokhoz, mert legjobb őket megfigyelni a saját, ismerős környezetükben, oda lehet legjobban kiépíteni a szükséges segítséget vagy megindítani a fejlesztést. Esetenként a felnőtteknél is az otthon tanítást részesítjük előnyben. Hiába tanítunk meg valakit egy számára ismeretlen konyhában főzni vagy

bármilyen tevékenységet elvégezni, ha otthon más eszközökkel másképpen kell neki, akkor ez nyilván nem lesz annyira sikeres.

– Ez a szakembernek sem könnyű munka. Aki ezt választja, annak nagyon elkötelezettnek kell lennie.

– Mindenkinek megvan a feladata ebben a világban. Nyilván nem is kell, hogy mindenki a siketvak személyek fejlesztésével akarjon foglalkozni, de az biztos, hogy ez nem olyan terület, ahol naponta hatalmas sikereket könyvelhet el valaki. Ettől függetlenül vannak sikerek, csak kicsit másképpen. Itt sokkal hosszabb idő telik el, amíg egy-egy dolgról valóban elmondhatjuk, hogy igen, ezt meg tudtuk tanítani, és jól működik. Mindenképpen türelemre és kitartásra van szükség, de ha ezt a tempót valaki megszokja, ugyanannyira fogja a nagyon apró jeleket észrevenni.

– Vannak emlékezetes sikerélményei?

– Nagyon sok van. A legutóbbi az oltáshoz kapcsolódik. Sok siketvak személy fél attól, hogyan lesz az oltáson. Meg fogja-e érteni, amit mondanak neki, elmehet-e vele a kísérelője? Ezért mindenkit külön felkészítünk erre a helyzetre. Az egyik személlyel készítettünk egy ún. kommunikációs útlevelet. Leírtuk pontosan, röviden, hogyan lehet vele kommunikálni. Ez biztonságot adott neki. Megmutatta, megkapott minden szükséges segítséget, de nem segítették vagy pátyolgatták túl. Úgy végig tudott menni az oltási folyamaton, hogy azt érezte, teljes emberként kezeltél. Ez nekem nagyon nagy öröm volt, mert izgult és szorongott az egész helyzettől. Ugyanígy nagy öröm, ha egy veleszületetten siketvak gyermekkel konkrétan kialakítjuk a napirendjét, megértjük egymás jelzéseit, érzem, hogy tudja, érti, mi fog vele történni, és biztonságban, jól érzi magát a bőrében.

A csönd és a sötétség határán

élnék azok a gyermekek és fiatalok, akik a siketvakok számára létesített, országos hatáskörű **Evangélikus Bennlakásos Összevont Iskolát** látogatják. Szlovákia egyetlen ilyen jellegű tanintézménye az opálbányájáról híres Vörösvágáson (Červenica, Eperjesi járás) működik, és Evangélikus Bennlakásos Kisegítő Iskola néven 1992-ben jött létre négy tanulóval. Fokozatosan bővült, jelenleg három szervezeti egységet: speciális óvodát és alapiskolát, valamint készségfejlesztő iskolát foglal magában, s huszonöt tanulója van. Nem mindenki bennlakó, a környékről és gyermekotthonokból is járnak ide. Az alapiskola csak siketvakokat fogad, miután a gyógypedagógiai tanácsadó központban felmérték az állapotukat. Az óvodába és a készségfejlesztő iskolába azonban olyan sajátos nevelési igényű gyereket, tanulót is felvesznek, akinek nincs hallás- vagy látássérülése.

„A múltban a siketvak gyermekeket képezhetetlennek tartották, ezért vagy a családjukban éltek, vagy pedig intézetben helyezték el őket, és semmilyen fejlesztésben, képzésben nem részesültek – tájékoztat **Mgr. Iveta Krajčirovičová** igazgatónő. – Ma már szerencsére nincs így, s minél korábban kezdődik el a fejlesztésük, annál jobb eredményeket lehet náluk elérni. A siketvakság nem jelenti azt, hogy teljes elszigeteltségben, fény és hangok nélkül kell leélniük az életüket. Teljesen siketvak tanulónk eddig csak három volt. Inkább az jellemző, hogy különböző mértékű hallás- vagy látásmaradványuk van, és ehhez a sérüléshez gyakran társul másfajta, például értelmi akadályozottság. Mindenki-vel egyénileg foglalkozunk. Nagyon lassú lépésekkel haladunk előre, s bármilyen sikert óriási ajándékként élünk meg, és előrevisz a munkánkban.”

Az oktatás az állami tanmenet szerint folyik – amely tekintettel van a sérülés fokára és fajtájára –, s a tisztálkodási és önellátási készségek elsajátítására is irányul. A tanóra, melynek kezdetét és végét nem jelzi csengő, a tanuló pillanatnyi testi-lelki állapotától függően 5–15 perces. A kilencéves tankötelezettséget követően a készségfejlesztő iskolában van lehetőség folytatásra. „Itt nem szereznek ugyan szakmunkásbizonyítványt, de abból a tantárgyból, amely más személy felügyeletével vagy segítségével végezhető munkára készíti fel őket, kapnak bizonyítványt. Konyhai és kertészeti kisebb munkákra dolgozhatnak, vagy iparosmunkát végezhetnek. Mivel a nyílt munkaerőpiacon önállóan nem tudnak érvényesülni, többnyire a családban maradnak, vagy szociális intézetbe kerülnek. Kassa mellett, Izdobán (Zdoba) Maják (Világítótorony) néven működik a siketvakok szociális intézménye; eddig nyolc tanulónk talált náluk otthonra.”

Az igazgatónő arra is kitért, hogy az oktató-nevelő munka mellett gazdag szabadidős tevékenységet kínálnak a gyer-

(Az iskola archívumából.)

rekeknek. Nem szigetelik el őket a külvilágtól, ellenkezőleg. „Azt mondják, hogy a siketvak ember világa akkora, ameddig az ujjai elérnek. Hogy meddig érnek el, az nagymértékben tőlünk, nevelőitől is függ. Megismertetjük velük iskolánk környékét, kirándulásokat szervezünk állatkertbe, csillagvizsgálóba, sóbarlangba, elvisszük őket cukrászdába. Sportolhatnak, bekapcsolódhatnak a fürge ujjak szakkörbe. Tortát sütünk azoknak, akiknek születésnapjuk van, megtartjuk az ünnepeket, és fellépnek a templomban is. A látás- és hallásmaradványt a snoezelenhelyiségünkben stimuláljuk. Közkedvelt a kutya-, lovas-, művészet- s munkaterápiánk. Fazekasműhelyünk és kemencénk is van.”

A járványhelyzet jelentősen kihatott az iskola életére, de az igazgatónő bizakodó. „Többször be kellett zárni, márpedig a tantermen kívüli, digitális oktatás az ő esetükben nem jöhetett szóba. Isten segítségével sikerült újra kinyitnunk. Reménykedem abban, hogy most már folytatni tudjuk azt, ami a küldetésünk: segíteni azoknak, akik erre a legjobban rászorulnak.”

Maják – a siketvakok otthona

1997-ben azzal a céllal jött létre a Siketvak Gyermekek Szüleinek és Barátainak Társulása, hogy olyan intézményt hozzanak létre, ahol biztosítani tudják a vörösvágási iskolából kikerült gyermekek jövőjét. Akkor még nem sejtették, hogy a megvalósulásig nehéz tíz év áll előttük. Szakembe-

rekkel együtt képzéseken, külföldi tanulmányutakon vettek részt, megvásároltak és felújítottak egy családi házat Izdóban, végül 2007-ben Maják néven sikerült benne megnyitni a siketvak fiatalok otthonát. Kilencen kaptak rá esélyt, hogy megkezdjék „felnőtt”-életüket. Emlékezetes esemény volt nemcsak nekik, hanem szüleiknek, testvéreiknek és a velük foglalkozó szakembereknek is.

A vörösvágási iskolához hasonlóan országos viszonylatban a maga nemében ez is egyedülálló létesítmény. „Bár a megalakulásunk óta eltelt időszak nem volt mentes a gondoktól, többször fenyegetett a megszűnés veszélye, sikerült otthonias környezetet kialakítanunk lakóinknak – mondja **Mgr. Henrieta Heidecker** igazgatónő, amikor az intézményükben folyó életről kérdeztem. – A legfiatalabb lakónk, Majko 19, a legidősebb, Peter 56 éves. Mindenkinek külön

szobája van, ahová elvonulhat, ha egyedül akar lenni. 15 szakképzett alkalmazottunk és 2 külső munkatársunk segíti őket. Hogy minél szakszerűbben tegyék, rendszeresen részt vesznek továbbképzéseken, s a taktilis jelnyelvet is megtanulták. Szociális szolgáltatás formájában különböző tevékenységeket, terápiákat folytatunk. Egyénileg is foglalkozunk lakóinkkal. A legfontosabb a kommunikáció alternatív formáinak elsajátítása. Szabadidejük eltöltésére számos lehetőség adódik. Van társalgónk, művészetterápiás műhelyünk, gyönyörű kertünk.”

A Maják nyílt intézmény. Nyitottak az érdeklődők számára, az új gondolatok és lehetőségek iránt. Együttműködnek több szervezettel, előadásokat tartanak diákoknak. Évente kertjükbe invitálják a környékbelieket, lakóik megmutatják nekik a képzőművészeti alkotásaikat és azt, hogyan élnek. Ezzel is próbálják lebontani az itt élők és a külső világ közötti akadályokat, toleranciára, együttérzésre nevelnek, hogy az emberek előítéletek nélkül fogadják el a „más-ságot”.

A járványhelyzetet nagyon rosszul élték meg, hiszen meg kellett tapasztalniuk az elszigeteltséget; hiányzott nekik a kinti világgal való kapcsolattartás; remélik, hogy hamarosan szabadabban létezhetnek majd.

Kevesebb reményt lát viszont az igazgatónő arra, hogy belátható időn belül megoldódik intézményük finanszírozása. Az állam feladata volna anyagi biztonságot teremteni az olyan intézményeknek, ahol sérülékeny emberekről gondoskodnak, de a szociális szolgáltatások érdeklik a legkevésbé a társadalmat. Pedig a Maják az ott élők számára az otthon, a családot jelenti, ahol tiszteletben tartják a szükségleteiket és vágyaikat.

T.E.

Inkluzív társadalom, inkluzív polgár, inkluzív iskola

Manapság a cél a jólléti társadalom. Polgára is sok mindent tesz érte. A létrejöttéhez szükséges sok mutató közül az inklúzióról szeretnék szólni. Mi az inklúzió? Olyan szemlélet, amely elismeri mindenkinek az egyenlőségét, emberi méltóságát, és a másságot gazdagításként fogja fel.

Ha az iskolák integrációs törekvését figyeljük, akkor a következőképpen szemléltethető az integráció és az inklúzió közötti különbség: Az előbbi fogalom befogadást jelent. Az iskola befogadja a sajátos nevelési igényű gyermeket, azonban alkalmazkodást vár el tőle (felveszi a kerekesszékes tanulót, de az osztályterem a 2. emeleten van). Az inklúzió magasabb szint: elfogadás. Elfogadunk olyannak, amilyen vagy (a kerekesszékes tanuló tanterme a földszinten van).

A törekvések megvalósítása sokkal egyszerűbb volna kölcsönös tisztelet esetén. Sokan csodálkoznak azon, hogy az EU elutasítja a pozitív megkülönböztetést. Gondoljunk bele: ha valaki csupán akkor tudja emberi méltóságát gyakorolni, ha segítséget kap hozzá, ezzel megkülönböztetik, ha pozitívan is. Igen, hosszú még az út, és öröndetes, hogy egyre többet beszélünk róla. Vanak országok, ahol ezt már gyakorolják. Ausztriában például nincs magatartás-zavarral küszködő tanuló, viselkedését eredeti vagy kreatív jelzővel illetik. Megelőlegezvé, hogy ebből a másságából még valami jó is eredhet.

Májusban az oktatási minisztérium Miron Zelina pszichológusprofesszornak, az inkluzív oktatás stratégiáját kidolgozó szakcsoport vezetőjének irányításával kerekasztal-beszélgetést szervezett. A felsőoktatási szakemberek számára 10 pontban fogalmazta meg a feladatokat. Korábban már találkoztak szülőkkel, pedagógusokkal és a tanácsadó központok munkatársaival is.

A témával kapcsolatos véleményünket megküldtük a szakcsoportnak.

1. Az inklúzió politikája igényli a pontos definíciót, protokollt (forgatókönyvet) a szak- és a közvélemény számára. Ezt a területet indirekt módon tudjuk befolyásolni, s a parlamentnek benyújtott törvénytervezetek jogi nyelvezete, nemzetközi kompatibilitása nagyon fontos.

2. Korai fejlesztés. A 0 és 3 év közöttieket érinti, de mivel ők az egészségügyi tárcához tartoznak, fejlesztésükben lemaradás van a környező országokhoz képest. Nem elég a gyógyítás, az egészségügyi ellátás, hanem korai fejlesztés is szükséges, amely hagyományos rehabilitációval, alapozó tornákkal, idegrendszeri fejlesztésekkel történhet. Ma már a neuropedagógia révén mindenkiben tudatosul, hogy a rendszeres, hatékony korai fejlesztés mennyire fontos a sajátos nevelési igényűek, ill. más érintettek (megkésett fejlődés) esetében. A bölcsőde már régen nem gyermekmegőrzőt jelent, hanem a korai fejlesztés színterét, ahol gyakran különböző szakemberek (pedagógusok, gyógy-pedagógusok és pszichológusok) összefogására van szükség.

3. A pedagógusokra vár megfogalmazni az inkluzív oktatás formáit, típusait, módszerét és értékelését.

4. Az inkluzív csapat, a segítő szakemberek jelenléte nagyon fontos az iskolákban. Ide tartoznak az iskolai speciális segítők, iskolanővérek, sőt már körvonalazódik az iskolai „rendőr” jelenléte is – hogy mennyire segítene?!

5. A háttérben levő gazdasági, szervezési, szerkezeti reformokra vonatkozó javaslatokat nyilvános vitára kell bocsátani.

6. Fókuszban a speciálpedagógiai tanácsadó központ és a pedagógiai-pszichológiai tanácsadó központ. Elgondolkodtató az a vélemény, hogy a speci-

álpedagógiai tanácsadó központok nagyon elszigetelten dolgoznak, sok esetben a speciális iskolák mellett, és nem nagyon ismertek a környező iskolák számára, vagy csak adminisztratív kapcsolat van közöttük. Nyitottabbá kell tenni őket, közismertebbé működésüket és jelentőségüket.

7. A speciális iskola léte. Erről a vitát pár éve már megnyitottunk a Carissimiben is. Maradjanak, transzformálódjanak, avagy meg kell őket szüntetni? Itt sok az olyan félreértés, amely mögött egyéni sorsok vannak, ezért tapintatosan kell beszélni a témáról. Tény, hogy az inkluzív szemlélet egyik sarkalatos pontja, hogy mindenkinek joga van a saját szükséglete, képessége, sajátossága mellett a fejlesztésre, iskoláztatásra. Speciálpedagógusokra mindenképpen szükség van. Ha megszűnne a speciális iskola (ez természetesen csak az A variánst érintené, a B és C variánsba tartozókat továbbra is speciálpedagógiai központi iskolákban oktatnák), a gyermekek egyéni integrációval átkerülnének az alapiskolába vagy speciális osztályba. A pedagógusok velük mennének, hiszen a létszám marad, csupán az iskoláztatás formája, szerkezete rendeződik át (itt a gyermek és pedagógusa konstans szereplő). Az alapiskolák hatékonyságát nagyban növelné, ha a speciálpedagógusok és a pedagógiai asszisztensek száma megnőne.

8. A deszegregáció és az iskola kultúrája további két pont, amelyről beszélünk, s valljuk be, inkluzív szemlélet nélkül is. Sok esetben a deklarált lehetőség és a valóság között óriási a különbség, s kiegyenlítését a társadalomban jelen levő magas intolerancia is gátolja. Itt nagy szerepet az inkluzív polgár, aki segíti az esélyegyenlőséget, hozzájárul az elfogadáshoz, saját, valamint a köz javát egyaránt szem előtt tartva.

Strédl Terézia

Velük kerek a világ

A komáromi Víz utcai magyar nevelési nyelvű Tulipán Óvoda óvónőjeként abba a szerencsés helyzetbe kerültem, hogy a Comenius Pedagógiai Intézet képviseletében néhány felvidéki pedagógussal együtt a Kézen Fogva Alapítvány Komplex érzékenyítő program megosztása és adaptálása a közép-európai régióban Erasmus+ projektjének keretében nemzetközi továbbképzésen vehettem részt.

A négynapos képzés alatt egy teljesen új világ tárult elém, a fogyatékos-sággal élő embereké, mindennapi életük, amelyet addig felszínesen, lopva figyeltem, és őszintén beismerem, hogy mint a legtöbb ember, ha csak tehettem, én is elfordultam ezektől az emberektől, így próbáltam eltitkolni sajnálatomat, és azt sem tudtam, hogyan közeledjem hozzájuk. A program első napján tapasztalati szakértőkkel beszélgettünk, őszintén, gátlások nélkül. Elmesélték, hogyan élnek mindennapjaikat, milyen nehézségekkel kell szembenéznük. Apróbb feladatokat kaptunk, s röpké időre mi is belebújtunk a

Lábbal való festés

Elkészült. (A szerző felvételei.)

bőrükbe, átérezhettük az ő világuk néhány mozzanatát. Sokszor meghatódtam, lélekemelő, feledhetetlen nap volt számomra. Már tudom, hogy a mankó, esetleg a kerekesszék, amelyre eddig szájalommal tekintettem, a mozgássérült számára eszköz, lehetőség arra, hogy saját maga is boldogulni tudjon a mindennapi életében. Ilyen a vak és gyengélnél ember számára a fehér bot, a siket és nagyothalló embernek a hallókészülék, jelyelv. Figyelmesen hallgattuk, mikor egy autizmussal élő hölgy mesélt arról, ők hogyan érzékelik a külvilágot, egy Down-szindrómás férfi pedig olyan gyönyörűen szavalt, hogy kicsordult a könnyem.

A képzést Ugrin Erzsébet tréner, gyógypedagógus, szupervízor vezette; segítségével a társadalmi befogadás és elfogadás témájához kapcsolódóan elmélyültünk a gyógypedagógiai és a szociológiai ismeretekben. Az integrációt segítő különböző technikákat, játékokat tanultunk, és konfliktushelyzeteket elemeztünk.

A megszerzett tudás birtokában izgatottan vittem be csoportomba az alaposan megtervezett és általam előre kipróbált játékokat, foglalkozásokat. A gyerekek hozzáállása, kíváncsisága, érzékenysége engem is meglepett.

A heti témánk címe: **Itt vagyok, ragyogok, leszünk így is barátok?**

Az első nap ráhangolódtunk a témára. Mese és képek segítségével alaposan szemügyre vettük, miben vagyunk egyformák, esetleg miben különbözünk másoktól. Majd elindultunk a fogyatékos-sággal élő gyermekek világába.

Második nap a mozgássérült gyerekek életét próbálták megélni különböző játékok segítségével. Gördeszkan közlekedtek úgy, hogy csak a kezüket használhatták még a fel-, illetve le szálláshoz is. Szájjal, lábbal festettek, kisebb-nagyobb sikerrel. Mókás „nudlitáncot” jártak. A nap végén képeslapokon nézegették a mozgássérült művészek alkotásait nagy rácsodálkozással: „hogyan lehetnek ilyen ügyesek ezek a bácsik és nénik, hogy ilyen szépet festettek”, mikor nekik nem mindig arra ment az ecset, amerre ők szeretnék volna!

Harmadik nap a csend világa köszöntött be csoportunkba. Megtanultunk jelelni pár szín- és állatnevet, valamint A szív szava című kedvenc mondókánkat. Igaz, a mi sajátos jelelésünkkel, de gyönyörűen megtanultuk, s mind a mai napig szívesen „mutogatják el” így. Az általam meghatározott hang

nélküli utasításokra egy közös képet kezdtek el alkotni, melyre különböző dolgokat: madzagot, fakérget, pamutot, homokot, rafiát ragasztottak fel. A legnagyobb meglepetésemre munka közben senki sem szólalt meg, legfeljebb akkor, ha megerősítés gyanánt elismételte a feladatát, amelyet előzőleg jelelve közöltem vele. A nap végén azt mondták, hogy „jó volt ez a csend”.

A negyedik napon a kezünkkel, fü-lünkkel, orrunkkal észleltük a körülöt-tünk lévő világot. Meghallgattak egy általam elmondott mesét, amelyet kü-lönböző hangszerek hangjaival, kü-lönböző tárgyakkal és illatokkal próbáltam velük elképzeltetni. Vibrált a levegő körülöttünk, mintha más di-menzióba kerültünk volna. Bekötött szemmel próbálták kitalálni, mit tar-tanak a kezükben, vagy éppen ki áll előttük. Kövek és betűkártyák segítsé-gével mindenki kirakhatta nevének betűit a Braille-írás jeleivel. Taktilis kártyákat készítettem, és kártyapá-rokat kerestek velük bekötött szemmel. Az egyik tapasztalati szakértőnknek hála fehér bottal is közlekedtek bent

„Ki vagy?”

és kint az udvaron is. Megtanulták s rendületlenül gyakorolták azt is, ho-gyan vezessék a nem látó embertársa-inkat. Legvégül pedig az alkotást úgy fejezték be, hogy bekötött szemmel el kellett helyezni a szájjal kifestett vi-rágokat a helyükre, amelyet én hatá-roztam meg. A tájékozódást nagy-mértékben segítették az erre a célra előzőleg felragasztott különböző szer-kezetű, tapintású anyagok. A nap vé-gére maguk is egyre nagyobb bizton-sággal tájékozódtak becsukott szem-mel a mosdóban vagy a csoportszobá-ban, természetesen egymást segítve. Csoda volt látni őket, ahogy vigyáztak egymásra!

Az utolsó napot beszélgetőkörrel zártuk. Ragyogó szemmel idézték fel az átélteteket, mondták el érzéseiket. A szülők részéről azt a visszajelzést kap-tam, hogy otthon sosem tapasztalt lel-kesedéssel meséltek az oviban történ-tekről, még az is, aki addig sosem be-szélt ovis életéről, sőt tanították a szü-lőket jelelni vagy egyéb dologra, ame-lyet már ők is elsajátítottak!

Más világba csöppentünk, értékes tapasztalatokkal lettünk gazdagabbak! A legnagyobb sikernek mégis azt tar-tom, amikor egyöntetűen azt mondták, hogy a fogyatékossgal élő gyere-kek **MÁSKÉPP BOLDOGOK**, mint mi, és egyáltalán nem szomorúbb az életük, még ha esetleg nem tudnak is járni, látni, hallani vagy beszélni, s ha esetleg olyan kisgyerek is lesz, aki so-sem válik felnőtté: szülei és testvérei vigyáznak majd rá, és nagyon szeretik őt! Ezt követően mindenki lerajzolta azt a **RAGYOGÓ BARÁTOT**, akivel szívesen barátkozna.

A gyerekeket látva újra megbizonyo-sodtam arról, hogy mennyire képleke-nyek, elfogadóak, milyen szeretettel és törődéssel tudnak egymás felé fordul-ni, mivel bennük még nincsenek fenn-tartások a másikkal szemben, őszintén, feltétel nélkül el tudják fogadni a má-sikat s a fogyatékossgából adódó más-ságot is, annak ellenére, hogy a szocia-

lizáció terén itt az óvodában szerzik meg legelső tapasztalataikat. Ezért na-gyon fontosnak tartom nemcsak peda-gógiai, hanem emberi példamutatá-sunkat is.

Emberként és óvónőként egyaránt azt erősítette bennem ez a hét a gye-rekekkel, hogy minden nézőpont és hozzáállás kérdése, s csak a saját bő-rünkön való tapasztalás, még ha ese-tünkben átmeneti volt és játékos for-mában történt is, vezet el bennünket a legmélyebb tudáshoz. Minél több síkon – gondolok itt az értelmi, ér-zékszervi és az érzelmi területre – is-mertetünk meg bármilyen informá-ciót a gyermekekkel (de akár felnőt-tekkel is), annál mélyebben rögzül bennük. A másik dolog pedig az, amit mindig is vallottam: hogy szere-tettel, türelemmel, kellő odafigyelés-sel minden megoldható és elfogad-ható! Hálás vagyok, hogy részt vehet-em ezen a tanfolyamon, mert most már tudom azt is, milyen fontos a fo-gyatékossgal élő emberek számára, hogy befogadjuk őket mindennapi életünkbe, mennyire értékes, csodás emberek ők óriási szívvel, tiszta lélel-ke! Arra meg álmomban sem gon-doltam volna, mennyire ki vannak éhezve arra, hogy méltóságteljesen, fogyatékossgukat bátran vállalva, nem szégyenkezve járhasanak kö-zöttünk, „átlagemberek” közt! Tőlünk pedig a szájalom helyett egy őszinte mosolyra, uram bocsá', egy segítő kézre vagy csak egy elfogadó tekin-tetre vágnak. Kérem, ne essen ez ne-hezünkre! Legyünk figyelmesek egy-más iránt, az óvodásaim már nyitott szemmel járnak, és lelkesen újságol-ják, ha láttak egy bácsit fehér bottal menni az utcán, vagy kerekesszé-ekben ülni egy nénit. Remélem, belőlük a most megszerzett tapasztalat, ame-lyet a mindennapokban még jobban szeretnék elmélyíteni, segítőkészebb embereket nevel majd!

Vörös Bathó Éva

Diszlexia – az olvasás zavara

Manapság egyre többször hallani ezt a szót. Leggyakrabban szülők találkoznak vele, amikor az iskolában azt hallják a pedagógustól, hogy a gyermekük diszlexiás. Sokan azonban nem ismerik a kifejezés pontos jelentését, pedig nagyon fontos, hogy az érintettek tisztában legyenek vele. Tudni kell azt is, hogy a diszlexia milyen hatással van a gyermekre, milyen következményekkel jár, milyen jelei és megnyilvánulási formái vannak, valamint hogy milyen lehetőségek léteznek a vele küszködőnek a fejlesztésére.

Átlagos vagy az átlagnál magasabb intelligencia

A diszlexia szó a görög *disz* (rendelenség, hibás működés) és *lexisz* (szó, beszéd) elemekből tevődik össze, s az olvasási képesség elsajátításának, az olvasott szöveg megértésének vagy a szöveg helyes olvasásának csökkent képességét jelenti. Fontos azonban kiemelni, hogy a diszlexiások intelligenciája nem alacsonyabb a többiekénél, hanem teljesen átlagos vagy az átlagnál magasabb. A jelenség nem azt jelenti, hogy a gyermekből nem lehet sikeres és okos felnőtt. Számos ismert és híres ember szenvedett tanulási nehézségektől, mégis kimagasló eredményeket értek el saját területükön. Közéjük tartozik például Andersen, a dán meseíró, Edison, a fonográf és az izzólámpa feltalálója, Winston Churchill és Albert Einstein. Egyeseknek feltűnhet, hogy a felsoroltak között egy nő sincs. Ez azonban annyira mégsem meglepő, ugyanis a diszlexia – genetikai okokból – gyakrabban fordul elő fiúknál, mint lányoknál.

Nem lehet elégszer hangsúlyozni, hogy független az intelligencia szintjétől. Fontos azzal is tisztában lenni, hogy nem múló állapotról, nem kinőhető rendellenességről van szó. Emiatt nemcsak iskoláskorú gyermekek, ha-

nem felnőttek is küszködnek vele. Ha az iskola harmadik évéig vagy az olvasási készségek fejlődésének kezdetéig nem születik meg a diagnózis, akkor az olvasás zavara a gyermeknél idővel alapvető problémává fejlődik. Miatta a későbbiekben nehézséget fog neki okozni a tanulás és általában az ismeretek elsajátítása. Szerencsére már olyan módszerek állnak rendelkezésünkre, melyek segítségével nagyon szép eredményeket lehet elérni ezeknél a gyermekeknél.

Mit tegyen a szülő?

Nem kell kétségbeesni, ha gyermeküket diszlexiával diagnosztizálják. Nemcsak önök vannak ilyen helyzetben, nemcsak a gyermekük szenved ettől a nehézségtől. Világszerte nagyon sokan érintettek. De biztos vagyok benne, hogy szinte minden, hasonló problémával szembenező szülő feltette már magának a kérdést: „Miért pont én?” „Miért pont az én gyermekem?”

A tanulási zavarok, ahogy a diszlexia is, célzott terápiával javíthatók. A következőkben néhány hasznos tanáccsal szeretnék szolgálni.

- Ha beigazolódik, hogy a fennálló tanulási zavar hátterében diszlexia áll,

beszéljen a pedagógusokkal a problémáról, és érdeklődjön gyermeke teljesítménye iránt. Hogyha van rá lehetőség, használja ki az iskolai konzultációs órákat. Ha együttműködik a pedagógussal, s közösen megteszik a szükséges lépéseket, a pozitív változás sokkal hamarabb bekövetkezik, mint ahogy számítana rá.

- Kérjen segítséget a lakhelyük közelében levő gyógypedagógiai és pedagógiai-pszichológiai tanácsadó központban. Itt pszichológushoz, gyógypedagógushoz és logopédushoz fordulhat. Keresse fel az intézményt, és kérjen időpontot. Az itteni szakemberek szükség szerint felméri a gyermek olvasási, írási és számolási képességeit. Az első látogatás előtt kérjen pedagógiai szakvéleményt gyermeke előmeneteléről, az iskolában mutatott fejlődéséről és természetesen a nehézséget okozó területekről, az őt ért kudarcokról is. Ön is jegyezze fel otthoni tapasztalatait. Például hogyan írják a házi feladatokat, milyen a viselkedése. Az összegyűjtött információkat adja át a központ munkatársának.

- A hallás és a látás vizsgálata elengedhetetlen ahhoz, hogy ki lehessen zárni a rendellenességeket. Ha a vizsgálat során nem találnak ilyeneket, akkor az olvasás tanulásának módszerén kell változtatni.

- A vizsgálat után a szakember felállítja a diagnózist, és jelentést/véleményt ír. Ebben feltünteti, hogy a gyermek mely képességeinek fejlesztésére van szükség, és melyek felelősek az esetleg más területeken tapasztalt megkezdett fejlődésért. Kérjen tanácsot a gyógypedagógustól s a logopédustól, hogy mi legyen a következő lépés, és kérdezzen rá, hogy ön mit tud tenni otthon.

- A diszlexia súlyosságától függően heti egy, két vagy akár három alkalommal is szükség lehet egyéni foglalko-

zásra, mely az erre szakosodott intézményben, az iskolában, de akár otthon is történhet. Az előírt fejlesztési módszerek nagyon fontosak ahhoz, hogy kifejlődjenek a gyermeknek azok a képességei, melyek segítségével el tudja sajátítani az olvasást.

- Támogassa és védje gyermekét. Az iskolában a fennálló zavar miatt joga van az egyéni bánásmódra.

- Konzultáljon az osztályfőnökkel és a többi pedagógussal. Kérje, hogy gyermekének kevesebb házi feladatot adjanak, hiszen ezentúl hetente több alkalommal otthon is gyakorolnia kell. Ha a tanulási zavarok mögött a mozgás, a látás, a hallás vagy a ritmusérzékelés rendellenességei állnak, akkor az otthoni foglalkozások alkalmával ezeknek a területeknek a fejlesztése is nagyon fontos (az eligazítást megkapják hozzá).

- Szeresse és mindenekelőtt fogadja el gyermekét. Dicsérje meg már a legkisebb erőfeszítését is, hogy eredményesnek és ügyesnek érezze magát, s érezze az ön támogatását. Ne hasonlítsák őt össze a társaival. Ha megerősítjük benne azokat a képességeket, melyekben sikerült fejlődést elérnie, a bizalom és a feltétlen szeretet a legnehezebb időszakon is átsegíti önöket. Hasznos lehet, ha összehasonlítja a fejlődés ideje alatt elért eredményeket a gyermek korábbi eredményeivel.

- Keressenek olyan családokat, ahol hasonló problémákkal kell megküzdeni. Így segíteni tudnak egymásnak, értékes tapasztalatokat cserélhetnek például az iskolához való viszonyról, a gyermekkel való bánásról. Megtudhatják, hogy más családok milyen módszereket alkalmaznak, mi vált be a fejlesztés során. Ha érzi, hogy a problémával nincsenek egyedül, és számíthatnak mások (szülők és szakemberek) támogatására, akkor sokkal könnyebben meg tudnak birkózni a nehézségekkel.

- A diszlexiás gyermekeknél elengedhetetlen a mindennapi sportolás.

A testmozgás ugyanis az agynak azokat a részeit is stimulálja, melyek a betűk felismerésének képességéért, így az olvasás elsajátításáért felelősek.

A diszlexia a leggyakoribb tanulási zavar, fontos azonban megemlíteni azt is, hogy nagyon sokszor együtt jár más rendellenességekkel, melyek akár súlyos formában is megnyilvánulhatnak. Leggyakrabban diszgráfiával (írászavar) társul. Ebben az esetben a korrekciós munka nagyon megterhelő lehet a tanácsadó központ munkatársának, a pedagógusnak, a szülőknek és nem utolsósorban magának a gyermeknek is. A diszlexiához diszkalkulia (számolási zavar), figyelemzavar vagy figyelemhiányos hiperaktivitás zavar (ADHD) is gyakran társul.

A siker kulcsa: az együttműködés

Tanárként, fejlesztőpedagógusként és szülőként évek óta látom, hogyan alakul a gyermekek fejlődése az óvodától az alap- és középiskolán át egészen az egyetemig. Láttam a sikereiket és kudarcaikat. A szülőkkel, a kollégákkal, valamint az iskolával együttműködve az érintett számára a lehető legjobb utat választva mindig újabb és jobb eredményeket sikerült elérnünk. Ezért az együttműködést tartom a siker kulcsának. Úgy kell tekintenünk a gyermekekre, szülőkre, oktatókra, fejlesztőpedagógusokra, más fejlesztőszakemberekre és az iskolára, mint egy csapat tagjaira, akik összehangolt munkával tudnak a legtöbbet tenni a gyermekért.

Nagyon büszke vagyok azokra, akikkel foglalkoztam, sokukat már óvodáskoruk óta ismerem. Szüleik segítségét kértek tőlem, mikor látták, hogy valami nincs rendben. Legtöbbjüknél az első jelek már óvodáskorban jelentkeztek, a probléma azonban iskoláskorban vált szemmel láthatóvá, amikor a tanulás folyamata már a magasabb szintű képességeket (gondolkodás, észlelés, beszéd, emlékezés) is igénybe vette. Ahogy az iskolában

sorra ismerkedtek meg a betűkkel, egyre több hiányosság bukott a felszínre, s egyre jobban lemaradtak osztálytársaiktól. Elkezdtek összekeverni a betűket, és mind nehezebben ment nekik a tananyag elsajátítása. Mivel fejlesztőpedagógus is vagyok, sikerült felfedeznem a hiányosságaikat. Amint világossá váltak előttem a diszlexia biztos jelei, olvasási készségeiket speciális módszereket alkalmazva kezdtém el fejleszteni. Egy esetet szeretnék kiemelni eddigi szakmai tapasztalomból.

Misi esete

Misi elsős volt, az én osztályomba járt. A tanév elején az édesanyja anynyit mondott róla, hogy kicsit „más”, mint a társai. Sokkal élénkebb, aktívabb, és szeret mozogni. Az első hetekben valóban észrevettem jeleket a viselkedésében, bár kezdetben nem voltak annyira szembeötlőek. Korábban volt már dolgom hiperaktív és különböző képességzavaros gyermekekkel, így elég tapasztalatot szereztem ahhoz, hogy kezelni tudjam az ilyen helyzeteket. De még nem találkoztam olyan tanulóval, akinél a diszlexia jelei ennyire korán jelentkeztek volna. Misinél már az olvasástanulás kezdeti szakaszában problémák jelentkeztek, amikor a megtanult három első betűt (a, e, m) kezdte összekeverni. Minden feladat nehézségnek tűnt számára, különösen, amikor újabb betűket (l, o, i, b) is meg kellett tanulnia. Tisztában voltam vele, hogy a kialakult helyzetet kezelni kell. Első lépésként konzultációra volt szükség Misi édesanyjával, hogy megtaláljuk a mindenki számára legjobb megoldást. Kiderült, hogy a kisfiúnak agyvérzése volt. Az ideggyógyász felhívta a szülők figyelmét, hogy mivel az egyes agyi területek károsodhattak, felléphetnek nála tanulási nehézségek. Ekkor már tudtam, hogy az addigiaktól különböző módszert kell alkalmaznom, Misi esetében a többi

diszlexiás gyermeknél beváltak nem működtek. Például ha meg akarjuk tanítani az a betű írását, akkor valamilyen képet kell hozzárendelnünk, pl. autót. Misinél ez hatástalan volt. Idővel rájöttem, hogy jó módszer lehet, ha a betűk alakját egy tárgy alakjához próbálom hasonlítani. Mivel Misi kétnyelvű családból származik, a szlovák nyelv szavait is könnyen se-

gítségül tudtam hívni anélkül, hogy bármiféle zavart okoztak volna nála. Az i betűt csak úgy tudta megtanulni, ha a pont helyére virágot rajzoltunk. Végül minden egyes betűhöz egyegy, az ő igényeinek megfelelő képet illesztettünk. Otthon a családja odafigyel rá, hogy mindennap végezzenek valamilyen testmozgást, mely élénkítő hatással van a teljes ideg-

rendszerre. Ma már Misi egyre ügyesebb, és az olvasás is napról napra könnyebben megy neki.

Kása Ildikó
gyógypedagógus

A következő számunkban a diszgráfiával és a diszkalkuliával fogunk foglalkozni.

A fogyatékos emberek láthatósága a társadalomban

A Szövetség a Közös Célokért (SZAKC) társulás partnerekkel közösen valósítja meg a Peer to Peer – Mozgáskorlátozott fiatalok társadalmi inklúziójának és társadalmi szerepvállalásának erősítése a kortárs segítség erejével című projektjét. Ennek részeként három országban – Magyarországon, Romániában és Szlovákiában – tapasztalati szakértők bevonásával felmérték a súlyosan mozgáskorlátozott fiatalok társadalmi problémáit. Beszámolóinkban a szlovákiai eredményeket mutatjuk be.

A szakemberek mellett maguk a mozgáskorlátozott személyek tapasztalati szakértőként, az őket érintő kérdések megfogalmazásával segítették a vizsgálódás előkészítését – így a kutatás hitelesebbé vált.

A projekthez átfogó, a kutatás eredményeit összefoglaló beszámoló készült, mely mindhárom ország esetében külön-külön elemzi a célcsoportot érintő fontosabb jellemzőket. Vizsgálja a mozgáskorlátozott fiatalok társadalmi integrációját és szerepvállalását, illetve felméri társadalmi nehézségeiket: az oktatáshoz, a munkaeurópiachoz, a lakhatáshoz és a szabadidőhöz való hozzáférésüket. Elemzi továbbá az aktív állampolgársággal és önkéntességgel kapcsolatos ismereteiket, hozzáállásukat is.

Demográfiai jellemzők

A 2020 májusa és szeptembere között megvalósult nem reprezentatív kutatás kérdőíves adatfelvétel és két fókuszcsoportos vizsgálat során országunként 150 olyan 18 és 30 év közötti súlyosan mozgáskorlátozott fiatal körülményeit vizsgálta, akiknek a járással vagy az önellátással kapcsolatban nagyobb nehézségeik vannak. Szlovákiában a 150 válaszadó 58%-a nő, 42%-a férfi volt. Nagyobb arányban élnek városban (56,7%), míg 32%-uk jellemzően falun. Az adatfelvétel idején a fővárosban 10,7%-uk lakott.

Anyagi helyzetüket tekintve a válaszadók 70%-a úgy nyilatkozott, hogy meg tud élni a jelenlegi jövedelméből, 10%-uk kényelmesen. Anyagi helyzetére 19%-uk panaszkodott, és mindössze 1%-uk válaszolta azt, hogy nagyon nehezen jön ki a jövedelméből. Azok, akik az önellátással vagy a járással kapcsolatban nagyobb nehézségekről számoltak be a kérdőívben, többnyire a legnehezebb anyagi helyzetűek közé sorolták be magukat.

A legmagasabb iskolai végzettség az esetek 24%-ában a befejezett általános iskola volt. A vizsgált országok közül Szlovákiában a legmagasabb az általános iskolában lemorzsolódottak aránya. A válaszadók 20%-a szakközépiskolai, 9,3%-a gimnáziumi érettsé-

ségit szerzett. 10,7%-uk nem érettségivel végződő szakiskolában tanult. Főként a szakmát adó középiskolák dominálnak.

A vizsgálat alapján elmondható, hogy a mozgáskorlátozott fiatalok nagyon nagy arányban elégedetlenek a közoktatással; ennek oka, hogy tanulmányaik során nem vették figyelembe speciális szükségleteiket.

Általánosságban megállapítható, hogy az önellátással kapcsolatos nehézségek mértékét meghatározza, hogy milyen oktatási intézményben tanulnak a mozgáskorlátozott fiatalok. Ők is, családjuk is amennyire tudnak, alkalmazkodnak a hagyományos oktatási rendszerhez, viszont a hagyományos oktatás nem képes reagálni speciális szükségleteikre. Ezért sok múlik a család támogatásán, mennyire képes segíteni, milyenek az anyagi körülményeik, mekkora az érdekérvényesítő képességük.

A felsőfokú tanulmányokkal kapcsolatos vélemény

A válaszadók 85%-a szerint a mozgáskorlátozott fiataloknak a felsőoktatási rendszerben való részvétele nem megfelelő. Az okok sokrétűek, összetett problémáról van szó, melynek leghangsúlyosabb elemei az intézményeken belüli akadálymentesség hiánya

(73%) és az akadálymentes lakhatás hiánya (61%). 66%-uk szerint az oktatásban nem veszik figyelembe az egyéni szükségleteiket, illetve közel 57%-ban a nem megfelelő anyagi támogatást jelölték meg a válaszadók.

Ugyanakkor többségük véleménye szerint a felsőfokú végzettség csak kismértékben javítja vagy egyáltalán nem javítja munkaerőpiaci helyzetüket. Ám azt is közel ugyanennyien jelölték meg, hogy szerintük nagymértékben javítja elhelyezkedési esélyeiket.

Munkaerőpiaci lehetőségek

Hasonló okok miatt a válaszadók mintegy 87%-a szerint nem megfelelő a mozgáskorlátozott fiataloknak a munkaerőpiacon való részvétele. A munkáltatók nem alkalmazkodnak a speciális szükségleteikhez, előítéletesek. Ráadásul a számukra elérhető képzések elavultak, nem piacképesek. A problémát súlyosbítja, hogy ezeknek a fiataloknak nincs megfelelő végzettségük, vagy alacsony iskolai végzettségük.

A válaszadók jelentős része nem dolgozik, és nem is tanul. Különösen igaz ez a 18 és 25 év közöttiek esetében: túlnyomó részük rossz munkaerőpiaci tapasztalatokról, elutasításról, előítéletekről számolt be; a kérdezettek nagyobbik része jelenleg is munkanélküli, illetve állást keres. Saját kereset hiányában pedig nincs lehetőségük az önálló életre. Szlovákiában a válaszadók több mint 60%-a a szüleivel, testvéreivel él, és mindössze 6%uk él egyedül.

Legfőbb probléma az akadálymentesség hiánya és a diszkrimináció

Az akadálymentesség hiánya, illetve az univerzális tervezés hiánya az

élet olyan területein is komoly korlát, mint a mobilitás, szórakozás, oktatás, foglalkoztatás. Ritkábban mint havonta egyszer élnek társasági életet. Ennek oka, hogy a helyszínek többnyire nem közelíthetők meg akadálymentesen. A mozgáskorlátozott résztvevők és a szakértők alkotta fókuszcsoporthoz is visszatérő problémája a mobilitási lehetőségek szinte teljes hiánya.

Súlyos a helyzet a diszkrimináció tekintetében is: Szlovákiában a kutatásban részt vevők 51%-át érte diszkrimináció tanulmányai során. Ennél is rosszabb eredményt mutat, ha azt vizsgáljuk, hogy a mindennapokban a mozgáskorlátozott fiatalok alkalmazkodnak a többségi társadalom elvárásaihoz, ezért szocializációjuk során olyan tényezőket is normaként kezelnek, melyek kimerítik a diszkrimináció fogalmát.

A szakemberek és a mozgáskorlátozott résztvevők szerint is a társadalom minden területén alacsony a fogyatékos emberek láthatósága. A diszkri-

mináció és az előítéletek felszámolását az integrált oktatásnak a súlyosan mozgáskorlátozott tanulók számára történő kiszélesítésével, valamint a mozgáskorlátozott személyek aktív társadalmi részvételével, képzések, szemléletformáló programok szervezésével, érintett szakértő, mozgáskorlátozott személyek bevonásával lehetne elérni.

A bevont mozgáskorlátozott fiatalok és a velük foglalkozó szakemberek szerint a diszkrimináció tilalmával kapcsolatban megvannak a törvényi keretek, azonban nem elég erős a jogérvényesítés, és rosszul működik a diszkriminációellenes rendszer.

A fókuszcsoporthoz mozgáskorlátozott résztvevői alapján tisztában voltak az érdekeiket védő jogszabályokkal, azt is látják, hogy a hátrányos megkülönböztetésről vagy a jogsérelemlről nekik kellene tájékoztatniuk a hatóságokat, többnyire azonban nem tudnak vagy nem akarnak érvényt szerezni jogaiknak. Ennek egyik oka lehet, hogy nincsenek tisztában azzal, hogyan történhet a jog- és érdekérvényesítés, nem ismerik a diszkriminációellenes rendszer adta lehetőségeket, illetve nem bíznak a hatósági eljárások sikerességében.

Közösségi részvétel

A felsőoktatásbeli és a munkaerőpiaci részvételhez hasonlóan a helyi közösségben való részvétellel is elégedetlenek a válaszadók (88%). Ennek legnyomósabb okát (55%-ban) szintén az akadálymentesség hiányában látják. Az egyéb okok közül az alacsony jövedelmet, a szolgáltatások és az egyéni szükségletekre való odafigyelés hiányát jelölték meg (30%), valamint számottevő még a velük szembeni előítélet (26%) és a rossz tapasztalataik (15%).

A helyi közösségben a válaszadók tapasztalják az emberek segítő szándékát. Ám ennek módja szinte azonos arányban oszlik meg azok között, akik semmit sem kérdeznek, valamint azok között, akik megkérdezik, hogyan segíthetnek. A legnagyobb (36,3%) azoknak az aránya, akik segítenek ugyan, de a maguk módján. 26,8%-ban jelölték be, hogy a helyi közösségben egyáltalán nem próbálnak nekik segíteni.

A megkérdezettek szabadidejükben ritkán látogatják a kulturális intézményeket és szórakozóhelyeket. Leggyakrabban étterembe járnak. Egyéb kapcsolódásként legszívesebben színházba mennek, majd a mozi következik, közösségi szinten pedig a civil rendezvényeken és vallási szertartásokon vesznek részt. Az akadálymentesség szempontjából ezeket a helyszíneket többnyire részben akadálymentesnek minősítették.

Az aktív állampolgárság kérdése

A válaszadóknak több mint a fele (51%) alig, további 28%-a pedig egyáltalán nem érdeklődik a politika iránt. A témával kapcsolatos médiafogyasztási szokásaik is ezt igazolják, hiszen több mint 69%-ban soha nem vagy csak hetente 1-2 napon tájékozódnak a friss hírekről. A válaszadók fele vett

részt a parlamenti választásokon. A megkérdezettek szerint a jó állampolgár legfontosabb jellemzője, hogy mindig befizeti az adót, részt vesz a választásokon, és szabálykövető. Közepesen fontos ismérv olyan emberek segítése, akik erre rászorulnak, továbbá a mások véleménye iránti tolerancia és a kormány tevékenységének figyelemmel kísérése. Nem fontos sajátosságként értékelték viszont a társadalmi és politikai ügyekkel kapcsolatos tevékenységet.

Szlovákiában a fiatalok 65%-a válaszolta, hogy nagyon fontos és további 29%-a, hogy fontos számára a magyarsága. Mindössze 3-3%-uk nyilatkozott úgy, hogy más nemzetiségűnek vallja magát, illetve hogy nem fontos számára a magyarsága.

A válaszadókról összességében elmondható, hogy az alább felsorolt témákról kevésbé tanultak az oktatási rendszerben. Önismeretről, az önálló életvitelről, valamint a fogyatékos emberek jogairól valamelyest tanultak, ugyanakkor a vitakultúráról, médiáról, kritikus gondolkodásról, aktív állampolgárságról szinte alig.

Összegzés

A kutatás eredményei szerint 2020-ban még mindig az akadálymentesség

hiánya volt a mozgáskorlátozott fiatalok társadalmi részvételét akadályozó legnagyobb probléma, mely hatással van iskolai integrációjukra, a felsőoktatásban való részvételükre, munkavállalási lehetőségeikre és közösségi tevékenységükre. Nincs inkluzív oktatás, a köz- és felsőoktatási intézmények nem tudnak reagálni egyéni szükségleteikre.

A válaszadók 47%-a teljesen inaktív, nem dolgozik, és nem is tanul, míg a teljes népességben ez az arány 11%. A megkérdezettek nem elégedettek jelenlegi élethelyzetükkel. Leginkább a közlekedési lehetőségekkel, a támogató szolgálatok elérhetőségével és a mobilitási lehetőségeikkel elégedetlenek. Sokszor érte őket hátrányos megkülönböztetés, jogsérelem, de nem fordultak a hatóságokhoz vagy jog- és érdekvédő szervezethez, mert bizalmatlanok a diszkriminációellenes rendszer iránt.

A teljes kutatási beszámoló itt érhető el:

<https://drive.google.com/file/d/1waXkjX-MiSE9igrhL1het-VbgQrS11EO/view>

Hideghéthy Andrea
SZAKC
a projekt koordinátora

Fogyatékos emberek a 21. századi magyar társadalomban

A kiadvány prof. habil. Bánfalvy Csaba tiszteletére készült, a benne található tanulmányok többsége elhangzott az ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Karán 2020. március 3-án Fogyatékos emberek a 21. században címmel rendezett konferencián. „A kötet tanulmányai olyan témákat feszegetnek, melyek a gyógypedagógia, a gyógypedagógiai szociológia és a fogyatékoságtudomány metszéspontjában vizsgálják a fogyatékosággal élő embert, azokat a mindennap feszítő kérdéseket, melyek meghatározzák mindannyiunk életét: attitűdök, tanulás, munka, részvétel,

döntéshozatal, empowerment, inklúzió. A tanulmányok hűen tükrözik a fogyatékosággal élő személyek életét érintő legfontosabb mai, 21. századi kihívásokat, az új paradigmák megjelenését, ütközését a korábbi gyakorlatokkal” – írja előszavában Perlusz Andrea.

Szerkesztők: Perlusz Andrea, Cserti-Szauer Csilla és Sándor Anikó. Budapest, 2021

Elérhető:

<https://edit.elte.hu/xmlui/handle/10831/54881>

(www.barczi.elte.hu)

A gyártók megszólalnak

A minap érdekes és tanulságos cikkekre hívták fel a figyelmem, ezért úgy döntöttem, hogy összefoglalom a Carissimi olvasóinak. A három legnagyobb szlovákiai ortopédia-segédeszköz-gyártó cég, a Protetika, az Ortopro plus és a Neoprot képviselője nyilatkozott egy szakmai portálnak arról, hogy miféle kihívásokkal kell szembenézniük.

Az első kérdés arra vonatkozott, hogy **mi a legégetőbb probléma az ortopédiai és protetikai segédeszközöket gyártó társaságok számára Szlovákiában.**

A válaszadók jelenleg a Covid-válság hatásait látják annak, különösen a betegek abból fakadó félelmét, hogy járóbeteg-ellátó intézeteket keressenek fel, s azt is nehezményezik, hogy egyes szolgáltatók különféle okok miatt zárva vannak. Ezért sürgősen foglalkozni kell a mostani állapotokkal. Továbbá az egészségbiztosítók és a segédeszközgyártók közt nem egészen korrekt a szerződéses viszony. Ez nemcsak a szerződések tartalmára vonatkozóan igaz, hanem az egészségbiztosítók magatartását illetően is. Egyenrangú partnerként kellene kezelniük a segédeszközgyártókat, még akkor is, ha a szlovák egészségügy legkisebb szegmensét képviselik. További gond, hogy a technikusok bére irreálisan alacsony, még a gazdaságilag indokolt költségeket sem fedezi.

Hogyan változtak a betegek igényei az elmúlt tíz évben?

Ma lényegesen nagyobbak, mint egy évtizede voltak. Ennek oka elsősorban az aktívabb életmód, és hogy tájékozottabbak a külföldi egészségügyi ellátásról. Méretvételkor elvárják a legmagasabb technikai szintet alkalmazó

technológiákat, igénylik a könnyű, szellős, egyszerűen karbantartható anyagokból készült eszközöket, így a gyártók technológiaváltásra és új anyagok alkalmazására kényszerülnek. Ezek az igények azonban külföldön már elfogadottak, s nem lehet őket túlzónak nevezni.

Milyen jogszabályi változtatásokat kell a beteg érdekében végrehajtani?

Elsősorban egységesíteni kellett az egyedi ortopédiai és protetikai eszközök kiadására vonatkozó előírásokat, hogy könnyen hozzáférhető legyenek a kliens számára, s akár az otthonában is megtörténhessen a méretvétel, a próba vagy az eszköz átvétele. Azonkívül a segédeszközök jóváhagyási folyamatának a felgyorsítására és leegyszerűsítésére is szükség volna.

Merre tart az ortopédiai technológia fejlődése, és mi várható a következő években?

Az egyedi segédeszközök gyártása az elmúlt években dinamikus fejlődésen ment keresztül; a következő időszakban új digitális technológiák megjelenése lesz jellemző, amelyek még nagyobb pontosságot tesznek lehetővé. Több méréssel pontos adatokat szolgáltatnak a megsérült vagy gyógyításra szoruló testrész formájáról, s lehetővé teszik a méretek további számítógépes

feldolgozását, majd a csatlakoztatott gyártógépeken, 3D nyomtatókon elkészülhet a testrész modellje vagy a szükséges eszköz.

Paradox módon az új technológiák megjelenése nem csökkenti a költségeket, ellenkezőleg: összességében megnőnek a korszerű technológiákba és

szoftverekbe történő befektetések. A technikusok továbbképzése, valamint a modern anyagok alkalmazása is pluszkiadás a cégek számára.

Úgy tűnik, hogy a protetikában az egyszerűen csak mikroprocesszorral vezérelt komponensek használata mellett a fejlődés egyre inkább az olyan végtagprotézisek felé halad, amelyek az „agy-számítógép interface” elvén majd közvetlenül tudnak kommunikálni a beteg idegrendszerével és agyával.

Az ortotika területén a 3D nyomtatás, a CAD/CAM technológiák és a különféle innovatív anyagok intenzívebb használatára lehet számítani. Ez nemcsak az egyes ortézisek funkcionalitását, hanem kényelmességét és gyógyító hatását is növeli majd. A kérdés csak az, hogy az egészségbiztosítók miként reagálnak majd ezekre a beteg érdekét szolgáló újításokra és kihívásokra.

Az ár-érték arány szempontjából az American Orthotic and Prosthetic Association (AOPA) szerint a korai ortotikus kezelés akár 23%-ot is megtakaríthat a beteg további kezelési költségeiből. Ez a szempont lehetne a mottója az egészségügyi biztosítók és a segédeszközgyártó cégek közti kapcsolatnak, ami a cégek számára kellően megemelt pénzügyi juttatásokat is jelent.

Sztakó Zsolt

Segítség anyanyelven

Lapunkban is beszámoltunk róla, hogy tavaly ősszel Segítség.ma címmel honlap indult, amely segítséget nyújt a határon túl élőknek, ha magyar nyelvű egészségügyi, mentálhigiénés vagy gyógypedagógiai ellátást keresnek. Együttműködő partnerei között ott van a Carissimi is. Az internetes felületről, amelynek alapját egy adatbázis alkotja, Toldi Petra projektvezetővel beszélgetünk.

– Korábbi projektvezetőnknek, Veres Mártonnak, a Hallgatói Önkormányzatok Országos Konferenciája külföldi Toldi Petra programja vezetőjének, a Magyar Ifjúsági Konferencia elnökének kezdeményezésére évekkal ezelőtt egy kárpátaljai szűrőprogram kezdődött. Több éven keresztül hozzávetőleg négyezer páciensnél végeztek komplex szűrővizsgálatot, s közben rengeteg problémát észleltek. Kevés a magyar szakember, és szakmai utánpótlás sincs magyar nyelven, pedig a páciensek örülnek, ha valaki az anyanyelvükön beszélget velük. Edukációs szintjük is rendkívül alacsony, nem tudják, hogy ha valamit érzékelnek magukon, akkor annak milyen következményei lehetnek, és miért fontos orvoshoz fordulniuk. Ezekből a tapasztalatokból kiindulva Marci felépített egy felvidéki és erdélyi szakemberekből álló szakmai csapatot. A megbeszéléseik során rájöttek arra, hogy az anyanyelven történő ellátás nemcsak a Kárpátalján okoz gondot, hanem Erdélyben, a Felvidéken, a többi határon túli területen, sőt másutt is a világon, ahol magyarok élnek. Sokan kerülhetünk olyan helyzetbe, amikor lényegesen nagyobb segítség az, ha magyar nyelvű szakemberhez fordulhatunk.

– Kik karolták fel az ötletet?

– A projekt a Magyar Ifjúsági Konferencia kizárólagos tulajdonát képezi, és jelenleg támogatásokból tudjuk megvalósítani. Az Innovációs és Technológiai Minisztérium innovációért felelős helyettes államtitkára révén nagyobb segítséget kaptunk az induláshoz azzal a feltétellel, hogy a projekt fenntartható legyen a későbbiekben. Igyekszünk mindent megtenni azért, hogy a lehető legnagyobb adatbázist tudjuk kiépíteni, közben folyamatosan dolgozunk a betegedukáción, azaz előadásokat tartunk.

Hétfős szakmai csapatunk – a Felvidékről négy tagja van – segíti a munkánkat. Tesztelik az oldalt, visszajelzést küldenek nekünk, segítenek az előadások szervezésében. Szakmai partnereink is vannak, ugyancsak többségében a Felvidékről. A Carissimitől a blogunkra kapunk cikkeket, ezzel is igyekszünk növelni a betegedukációt. Az orvosokon kívül gyógypedagógusok és mentálhigiénés szakemberek is regisztrálhatnak a honlapunkra; ebben a Szlovákiai Magyar Pedagógusok Szövetsége és a Szlovákiai Magyar Mentálhigiénés Közösség segít.

– Hogyan lépnek kapcsolatba a szakemberekkel? Várják a jelentkezésüket, vagy önök keresik meg őket?

– Mindkét módon. Érkezett például olyan megkeresés, hogy Romániában született, de már Budapesten dolgozó orvos szívesen segítene a kapcsolataival. A tőlünk kapott összefoglaló anyagot elküldte szakmabeli ismerőseinek, hogy regisztráljanak. Mi is sok szakembert megkeresünk az interneten található adatbázisok alapján. Reméljük, hogy oldalunk pár hónapon belül

nagyon értékes lesz.

– Miért jó a szakembereknek, ha benne vannak ebben az adatbázisban?

– Akiben megvan a hivatástudat, annak megéri. A páciens, kliens megkeresi őket, így viszonylag könnyen fel tudják venni egymással a kapcsolatot. Honlapunk egyfajta reklámfelületként funkcionál, és nagyjából két gombnyomással kapcsolatba tudnak lépni egymással. Arra törekedtünk, hogy a szakemberek számára minél egyszerűbb legyen a kapcsolatfelvétel. Aki rákeres a nevükre, azért nem látja az elérhetőségüket, mert ezáltal elkerülhetjük, hogy mindenféle kérdésekkel terheljék őket. Amikor valaki fel kívánja venni velük a kapcsolatot, kapnak egy e-mailt, hogy szeretnének velük kapcsolatba lépni a Segítség.ma-n, s ha elfogadják, akkor tovább tudnak lépni. Rajtuk keresztül vehetik fel a kapcsolatot. Épp az a lényege az oldalunknak, hogy nem akarunk senkit sem terhelni, viszont ha valakinek segítség kell, akkor lépünk. Az adatbázisból az is megtudható, hogy a környékbeli településeken milyen más szakemberek praktizálnak. Edukációs tartalmainkkal, előadásainkkal nekik is

igyekszünk kedvezni, nemcsak a páciensek képzése a cél. Ezenkívül szakmai gyakorlatot és szakmai utánpótlást is lehet biztosítani a felületünkön keresztül. Ha valaki úgy gondolja, hogy szívesen vállalna gyakornokot, ebben szintén segítünk.

– **Az orvosok nem utasították el a megkeresést, mondván, hogy így is sok a páciensük?**

– Volt ilyen is, de nem kötelezzük őket semmire. Arról van szó, hogy ha valaki egészséggel kapcsolatos kérdéssel szeretne hozzá közel élő szakemberhez fordulni, akkor az tudjon kapcsolódást kezdeményezni vele.

– **Élő előadásokat is közvetítenek a Facebookon, ezek visszanezhetők a YouTube-on, és szolgáltatásuknak blog is része.**

– Előadásainkra kezdetben neves magyarországi szakembereket kértünk fel, később a világnapokhoz igazítottuk a témákat, s a szakmai csapat tagjai ajánlanak előadót. Így került hozzánk Strédl Terézia, akit a felvidéki tagjaink ajánlottak, mondván, hogy ő olyan előadó, akit nagyon szeretnek a Felvidéken, és bevonzza az embereket az oldalunkra. Így is történt: a legtöbbször megtekintett videónk az ő előadása volt. Eddig valamennyi előadónk ingyen vállalta a szereplést, mert ők is fontosnak tartják, hogy képezzük az embereket, hiszen szükség van az érzékenyítésre, és jó, ha az emberek tisztában vannak bizonyos betegségekkel, témakörökkel. Próbáljuk az adott té-

mát minél változatosabban felépíteni, akár több szempontból is körbejárni. Volt például egy előadás-sorozatunk az iskolaérettségről.

Blogoldalunkra betegedukációs tartalmakat töltünk fel. Szakmai csapatunknak van orvos, pszichológus, gyógypedagógus, konduktor tagja; ők küldenek blogbejegyzést olyan témában, amely érdeklődésre tarthat számot. Mivel az egyik előadónk nem szerette volna, ha az előadása felkerül a közösségi médiára, azt is blogbejegyzésként tettük fel az oldalunkra.

– **Milyen szereppel bízták meg a nagyköveteiket?**

– Viszonylag sok nagykövetségünk van, a Felvidékről Bugár Anna és Andrusko Marcella színművészek. Eleinte az volt a célunk, hogy minden országot képviseljen valaki. A legfontosabb, amit kértünk tőlük, hogy mondjanak el egy történetet arról, magyarként hogyan élték meg a gyerekkorukat, és azon a területen, ahol éltek, mennyire volt könnyű anyanyelven ellátáshoz jutni. A képüket marketingcélra is használjuk. Általuk is sok emberhez eljut a projektünk híre, hiszen viszonylag sok követőjük van a közösségi oldalakon. Hálásak vagyunk, hogy ilyen lelkesen a projektünk mellé álltak.

– **Mik a legközelebbi feladatok?**

– Szeretnénk, ha a hónap végére felhasználóink száma meghaladná az ezret, s közülük 300-350 szakmai felhasználó lenne. Jelenleg nagyjából 800-nál tartunk. Először Erdélyt és a

Felvidéket tudtuk bevonni, de erre törekszünk a többi határon túli magyar közösség esetében is. Dolgozunk azon, hogy a határon túli régiókon kívül is megismerjék projektünket, már például Angliában s az Egyesült Államokban is van regisztráltunk, és szeretnénk minél több területet elérni.

Honlapunkat folyamatosan fejlesztjük. Várjuk a visszajelzéseket, igyekszünk a felhasználóinkkal is kommunikálni, mit hogyan lehetne jobban csinálni. Most indult el egy újabb fejlesztési csomagunk. Szeretnénk előadásainkat a Facebook-oldalunkról átvinni a Segítség.ma felületre, hogy a regisztrált felhasználóink láthassák őket. Ezenkívül sok meglepetéssel és újdonsággal készülünk. Számítunk rá, hogy viszonylag hosszú, többéves folyamat lesz, míg eljutunk arra a pontra, amikor az oldalunk már szinte magától működik, több ezer felhasználóval, s nem mi keressük az embereket, hogy regisztráljanak, hanem maguktól jönnek. Hallanak róla, és érdemesnek tartják a regisztrációra. Szeretnénk, ha a Segítség.ma pár éven belül a határokon túl működő legnagyobb magyar szakemberkereső lenne, melynek segítségével össze lehet kötni a magyar szakembereket a magyar páciensekkel. Kítűzött célunk, hogy öt éven belül akár 40 ezer felhasználónk legyen, ebből 10 ezer szakember, és a magyar nyelvű egészségügyi ellátásoknak a 15-20%-a a mi oldalunkon keresztül menjen végbe.

(t)

MEGRENDELŐLAP

Megrendelem a **Carissimi** című **ingyenes folyóiratot** az alábbi címre:

NÉV/INTÉZMÉNY: _____

PONTOS CÍM: _____

FOGLALKOZÁS/MUNKAHELY: _____

Telefon:

Dátum:

Aláírás:

A megrendelést a következő címek egyikére kérjük:

Levélcímünk: **Carissimi, Bučinová 14, 821 07 Bratislava**. E-mail: **carissimi.lap@gmail.com**.

Köszönettel fogadjuk, ha támogatják lapunkat.

Számlatulajdonos (návoz účtu): **Carissimi n. f.**, számlaszám (č. účtu): **SK95 5200 0000 0000 0534 5665**.

A Carissimi Nonprofit Alap a megrendelő személyes adatait csak a megrendeléssel kapcsolatban használja fel.

A nyilvántartás feltételei a www.carissimi.sk honlapon olvashatók.

Köszön? Nem köszön?

Hefty Angéla
gyógypedagógus,
egyetemi oktató rovata

A szokások és viselkedésminták közösségeken belül is eltérőek lehetnek. A siketközösség üdvözlési szokása pedig a jelnyelv vizuális jellege miatt a szemkontaktus felvételét és a jelnyelv vizuális-motorikus kivitelezését jelenti. Ezzel szemben a hallóknál az európai kultúrában az üdvözlés gyakran semleges arckifejezéssel, ám elsősorban hallás útján történik, s a halkán köszönő embereknél gyakran észrevétlen is marad.

Mit csinál a siket és nagyothalló, hogyha halló ember üdvözlő? Ez gyakran vizuális figyelem kérdése, nem pedig hallásé, így sok esetben ő sem veszi észre. Általánosságban elmondható, hogy halló emberekkel való találkozásakor az arcát nézzük a másiknak. Ez nem feltétlenül a köszönés elvárását jelenti, csak éppen a lehetősége teremődik meg vele.

Hogyan történik a kommunikáció, ha az ember maga is érintett, a gyermeke pedig halló? Az biztos, hogy az eltérő kommunikációs módok nevelését figyelembe kell venni. A kedves olvasónak talán eszébe sem jut, hogy ha valaki szájról olvas, és a gyermeke hátul vagy oldalt áll neki, akkor nem érti, hogy a gyermek mit mond. Ilyenkor a szó szoros értelmében készenlétben kell lenni, hogy elkaphassa a közlés pillanatát.

Naponta katonás készenlétre van szükség annak ellenőrzésére egy iskolába járó gyermeknél (akitől ez elvárható), hogy az ismerősöknek, például a szomszédoknak vagy az iskolába érkezve köszön-e. Mert ugye készenlét ide vagy oda, egy idő után azt veszi észre az ember, hogy a gyermeke nem köszön például a nevelőtanárnak. „Gyerekek, köszönjétek” – szóltam oda nekik,

és közben morfondíroztam... Fontos a mintakövetés, és visszajátszottam a filmet, hogyan köszöntünk mi a szomszédnak, ismerősnek, barátnak, akár hangzó, akár jelnyelven. Bennünk volna a hiba?

Ám egyik nap kint várakozva a gyerekeimre, odajött hozzám egy anyuka, és valahogy szóba került a köszönés. Azt mondta, hogy az ő gyermeke szokott köszönni. Csak nem? Kaptam fel a fejem arra gondolva, hogy talán mégsem a kulturális és nyelvi modalitás közötti különbségek azok, amelyek miatt nem köszön a gyermek, hanem benne van a nevelés is. „No de szerintem – tette hozzá – abban a korban vannak, amikor nem érzékelik annyira a körülöttük megjelenő embereket.” Milyen korban? Figyeltem fel, és az jutott eszembe, hogy mikor is kezdné érzékelni a környező világot az ember, ha nem kisgyerekkorától fogva. Hisz Piroška és a farkas meséjében is a farkas megszólította Piroškát, azaz köszönt neki. Nem tudom, hogy van vele a kedves olvasó, de nagyon nem tudtam egyetérteni ezzel a véleményemmel.

Gondoltam, még egy darabig szigorúan ellenőrizni fogom, köszönnék-e a gyermekeim, vagy sem.

Egy nap a lányom besegített. „Anyá, minek kell köszönni?” Tette fel a prózai kérdést. Aha, gondoltam, itt az alkalom megmagyarázni. „Hát a köszönés – mondtam – arra jó, hogy kimutasd: látod, hogy jött valaki, és ha ismered is, örülsz a találkozásnak.” „Aha” – felelte elgondolkodva, és csendben elballagott. Gondoltam, hátha megmaradt benne ebből valami, de azért bevallom, nem reménykedtem túlságosan.

Az egyik napfényes délutánon, amikor az iskolába értem, éppen megérkezett az egyik anyuka is. Gyermeke csapot-papot otthagya felnyalábolta a táskáját, és elrohant. A délutános nevelő néni csak véletlenül hátrafordulva látta meg, és utánakibálta, hogy ha nem köszön, nem tudják, hogy elment-e, és akkor honnan fogják tudni, ki hova tűnt, stb. Mivel a tanító néni is paprikapiros lett, az álmélgató gyermekeimnek csendben odasúgtam: „Látjátok, ezért kell köszönni.”

Egy másik iskolai eseményről számoltak be a gyerekek, hogy Katika elkésett, és a tanító néni rászólt. No de nem azért – tette hozzá jelentőségteljesen a fiam –, mert késett, hanem mert amikor bement, NEM KÖSZÖNT. Elkönyveltem újabb bizonyítékként arra, hogy köszönni illik.

De hova is jutott ez a kultúra, amelyet kisgyermekkorától kezdve ágyazunk be a következő nemzedék életébe? Már ott tartunk, hogy az iskoláskorúakba is naponta kell sulykolni a köszönést?

Ezt a kérdést valószínűleg minden szülőnek magának kell megválaszolnia. Én mindenesetre még egy darabig következetesen figyelni fogom gyermekeimet.

Sérülten is egészséges

Az alábbiakban szeretném megosztani, hogy mit jelent számomra látássérültként az egészség, és hogyan jutottam el a mentálhigiénéssegítő-képzésen keresztül a traumából kivezető lelki gyógyulásig.

Az egészség fogalmának meghatározása nem egyszerű, különböző szempontokból megvizsgálva az eredmény más-más lesz. Régebben úgy gondoltam, hogy a test, a lélek és a szellem tökéletes működése fejezi ki legjobban ezt a fogalmat. Látássérültként azonban ennek az illúzióknak a hajszolása kudarcok sorozatát, szomorúságot és lehangoltságot okozott. Jelenleg úgy gondolom, hogy minőségi, értékes élete lehet annak, aki bár egészségi kihívásokkal, különféle akadályozottsággal küszködik, elfogadja az állapotát, aktív életet él, és konstruktív kapcsolatokat ápol a környezetében. Az ehhez vezető út számomra sem volt könnyű. A trauma feldolgozása hosszú ideig tartott. Az elszennvedett látássérülés következtében az a világ, melyben addig éltem, amelyet felépítettem, elveszett. Mint minden veszteség feldolgozásához, ehhez is szükség volt gyász munkára, és egyidejűleg új életet kellett felépíteni.

Új kapcsolatokat kerestem, igyekeztem elfoglalni magam. A társadalmi re-integráció viszonylag lassan zajlott, mivel minden idegszálammal a gyógyulásra összpontosítottam, s ez gátolta a továbblépést. Igyekeztem minimalizálni azokat a helyzeteket, amelyek az állapotommal szembesítettek volna, ennek következtében viszont sok lehetőségtől fosztottam meg magam.

A látássérülésem okozta lelki nyomás enyhítésére új terveket készítettem. Két évet adtam magamnak arra, hogy visszanyerjem látásom, hogy megtaláljam azt az orvost, azt a csodaszert, aki és amely hozzásegít látásom visszanyeréséhez. Ezt követően találnék megfelelő foglalkozást, majd társat, szerelmet, aki-

vel családot alapítanék. Akkor jónak tűnt ez a gondolat, ám a naív elképzelés kudarcok sorozatát eredményezte. Gyakran találkozom hasonló szemlélettel: olyanokkal, akik céljaik megvalósítását valamilyen külső feltételtől teszik függővé: akkor vállalnak gyermeket, amikor már lesz autó, ház stb. A kényelmi faktor miatt a vágyak teljesülése gyakran csorbát szenved. Az élet által felkínált lehetőségeket akkor és úgy kell megélni, ahogy kapjuk.

A trauma okozta tehetetlenségből való elmozdulást segítheti, hogy olyan tevékenységeket, feladatokat tűzünk magunk elé, melyek épülésünket szolgálják. Kezdetben kényelmetlennek is tűnhetnek, mert komfortzónán kívüli helyzetet teremtenek, azaz a megszokottól eltérő viselkedési módot igényelnek. Számomra ez a kihívás a mentálhigiénéssegítő-képzés volt. Kezdetben ezt egy megmászatlan hegynak gondoltam. Úgy éreztem, hogy szakmai, fizikai és technikai felkészültségem nem elegendő hozzá. A tehetetlenség és értéktelenség érzése még fokozta a bizonytalanságot. A kétéves képzés 40 napos gyakorlattal egybekötött elméleti oktatást és 150 órás önismeretet foglalt magában. Nem tudtam, hogyan oldom meg a Komáromból Lévára való utazást. Szorongás fogott el, ha arra gondoltam, fogom-e bírni fizikailag, és hogyan tudom biztosítani a tanuláshoz szükséges technikai feltételeket: a felolvasást és a digitális tananyagot. Az első félév alkalmainak záró körében gyakran megemlítettem, hogy a folytatást illetően bizonytalan vagyok. Egy mozgássérült férfi hallgatónak is hasonló aggályai voltak. A szemeszter sikeres elvégzése után azonban változás következett be. Már mertünk arra gondolni, hogy helyünk van a csoportban, és erősödött bennünk az érzés, hogy hasznos láncszemei vagyunk a közösségnek. Meg-

tanultam, hogy bátran kérjek segítséget. Csoporttársaim és tanáraink pozitív visszajelzései s a sikeres megméretetések lassan feloldották bennem a félelmeket, önbizalmat nyertem. Az utazás kérdése is megoldódott, mert lakókörnyezetemből ketten is részt vettek a képzésen. Technikai hiányosságaimat fokozatosan pótoltam, és ezzel együtt új világ nyílt meg előttem. Az egybetartozás, egyenlőség érzését növelte, hogy kitartásommal, pozitív szemlélettel és az önállóságra való törekvéssel példát mutatok, erősítve ezzel társaimat is. Tudom, hogy akadályozottként is elérhetem a céljaimat. Az „egyedül nem megy” felismerés tudatosítása volt az egyik pozitív hozadék ennek az időszaknak. Megtapasztaltam, hogy a közösségben megkaphatom az elfogadást, biztonságot, megértést és támogatást. Ez indította el a lelki gyógyulásomat, és személyiségem fejlődését is előmozdította.

Lehetőségeink reális felmérése, a kezdéshez szükséges bátorság, illetve a környezetünkkel való építő jellegű kommunikáció hozzásegíthetnek az életünkkel és önmagunkkal való elégedettséghez. A bátorság számomra nem más, mint a félelem ellenére cselekedni. Segítségemre volt, hogy terveimet és nehézségeimet megoszthattam, megbeszélhettem másokkal. Ennek gyümölcse lett a lelki egészség fokozatos visszanyerése.

Kocsis Károly

Baba a Covid-járvány idején

Sokat hallunk arról, hogy miképpen hat a járványügyi helyzet a fejlesztésekre, az iskolai oktatásra, a mindennapokra, de alig esik szó az újszülöttekről, kisgyermekéről. Pedig a bölcsődébe, óvodába nem járó babákra ugyanúgy oda kell figyelni, mint az iskolásokra, egyetemistákra. Az alábbiakban az ő helyzetükre szeretnék kitérni, mivel rájuk is, családjukra is hatással van a mostani állapot.

Az újszülöttestet kezdetben általában csak orvoshoz viszik, s a mostani helyzetben eléggé kikerültek a látótérből. Az újdonsült anyuka és apuka sok esetben magára van utalva újszülött gyermekével, a járvány miatt a nagyszülőkkel sem nagyon tarthatják a kapcsolatot, hiszen ők koruk miatt a veszélyeztetett kategóriába tartoznak.

Mit figyeltem meg a babákon?

Az utóbbi hónapokban egyre többször kerestek meg anyukák azzal, hogy valami nincs rendben a gyermekükkel. Mégis milyen gond lehet egy jól fejlődő babával? A vizsgálatkor kiderül: nem találkozik idegen emberekkel, más családtagokkal, a nagyszülőkkel is csak ritkán. Alig kerül kapcsolatba hasonló korúakkal, ezért furcsának találja, ha közeledni próbál hozzá egy másik gyermek. Teljesen elveszítette a szociális képességeinek egy részét, fél a közeledéstől, az idegen mosolytól, nem ismeri a társas helyzeteket, nem érti, miért szeretné megérinteni őt egy másik gyermek. Az anya mosolyát tudja csak megérteni, másé idegen számára. A most felnövő babáknak már az a természetes, ha maszkban látják az idegeneket, számukra teljesen új, ha valakinek a teljes arcát pillantják meg. Ilyenkor azt tapasztaljuk, hogy nagyon megijednek. Eddig csak apa és anya arcát ismerték, nem értik, hogy mi történik körülöttük. Hiányzik azoknak az érzéseknek a megtapasztalása, melyeket a mosolyunkkal,

arcunkkal sugallunk, közvetítünk. Az elvont szociális érzések megfoghatatlannak számukra. Nincs lehetőségük a tapasztalásra, nem látják át a világ működését. Ok-okozati helyzetek sokaságát lehetne felsorakoztatni. Ami talán még nagyon fontos, az a beszédfejlődés. A maszk mögül torzítva, nem tisztán hallják a hangokat, s mivel csak hallják őket, az arc mimikáját nem látva, nehezebb fenntartani a figyelmüket, és a hangképzés, a beszédmegértés is nagyobb nehézséget okoz nekik.

Számomra nagyon meglepő volt a vizsgálatok alkalmával vagy a fejlesztéseken megtapasztalni ezeket, hisz az anya biztos közege sok mindenben átlenyitja a babát, de úgy tűnik, ezeken a problémákon nem tudja. Sajnos, ilyenkor már kevés az anya támogató szerepe, fejlesztésre van szükség. Olyan alap-képességek sérülnek, melyek a bizalom, elfogadás, érdeklődés hiányát okozzák. Az anya támogatásával nagyon jól tudunk haladni a fejlesztéseken, a nélkül viszont rengeteg ilyen és hasonló marandó probléma jelentkezhet a babáknál és a kisgyermekeknél.

Mi a jó megoldás?

Sajnos, ki kell lépni a komfortzónánkból, és új kapcsolatokat keres-

nünk, mind az online világban, mind pedig a való életben. Teljesen elzárni emberi, szociális kapcsolatainkat nem lehet! Menjünk el pl. mindennap együtt egy kisebb üzletbe, és beszéljünk az eladónővel. Sétáljunk sokat, az utcán figyeljük meg mindent, próbáljuk megszólítani a kutyát sétáltató nénit, akinek szintén nagy szüksége van a kedves szóra. A természetben is nagyon sok programlehetőség van. Jó alkalom lehet a ház előtti kis kert beültetése, közös szemétszedés a környezetünkben. Erre hívunk meg akár más anyukákat! Tartózkodjunk sokat a levegőn, menjünk más szülőkkel együtt sétálni, természetesen megtartva az éppen érvényes járványügyi szabályokat. Lépünk ki az online világból!

Mindent mértékkel!

Az iskoláskorú gyermekek az online térbe kényszerültek, de kisgyermek esetében nem javasolom, hogy tévét nézzenek, és egyéb elektrotechnikai eszközöket használjanak. Természetesen elkerülhetetlen, hogy a nagyszülőkkel ily módon beszéljünk.

Miképp tudunk segíteni a diagnózissal érkező babáknak?

Sajnos, nagyon sok rehabilitációs és fejlesztőközpont nem fogad új klienseket. Ők a szigorú intézkedések miatt várólistára kerültek. Némely intézmény online vagy személyes fejlesztéseket is kínál. Mindenképpen azt javasolom, hogy ha az anyuka komoly problémákat tapasztal a babájánál, kisgyermekénél, vagy kétségei vannak, keressen fel szakembert, mert internetes kapcsolat útján is sok segítséget kaphat. Ne halogassuk a megkeresést, értékes időt veszítünk!

Barthalos Réka

konduktor, pszichológus
az Artis Centrum tulajdonosa

„Színházat online csinálni? Lehetetlen.” Vagy mégsem?

Értelmi sérült színészekkel működő három professzionális színházi társulat, a budapesti Baltazár Színház, a beszercebányai Divadlo z Pasáže és a lengyel Teatrotterapia Lubelska közösen vett részt egy, a Visegrádi Alap által támogatott nemzetközi projektben. A programot a beszercebányai műhelyfoglalkozáson keresztül mutattuk be a Carissimi 2019/6. számában. A zárórendezvényt 2020 márciusára Budapestre tervezték, a járványhelyzet azonban átírta a forgatókönyvet. A projektet egy évvel később, idén márciusban zárták le az eredeti elképzeléstől kissé eltérő módon.

„Célunk a fogyatékos ember tehetségét megmutatni a művészet által. Az első két állomás Szlovákiában és Lengyelországban 2019 őszén megvalósult, s a következő év tavaszán a budapesti lett volna a végső, de aztán odáig tolódott, hogy a Visegrádi Alap javaslatára megcsináltuk az online térben. Úgy döntöttünk, hogy beleugrunk a szakadékba; szerencsére közben szárnyakat növesztettünk. Hihetetlen energiamező jött létre online a három ország között. Nagyon nagy élmény volt” – lelkendezik Elek Dóra, a Baltazár Színház művészeti vezetője, a projekt ötletgazdája, pedig amikor lezárták a határokat, és felmerült, hogy a záróprodukciót az online térben tartásuk meg, hallani sem akart róla. „Színházat online csinálni? Lehetetlen.” Az eredeti elképzeléséhez képest, hogy a három társulat az utolsó bemutatót a Hősök terén tartsa meg, más lett ugyan az eredmény, de nem rosszabb. „Lehet, hogy még jobban sikerült. Szükségből erényt csináltunk. Az, ami a fejemben volt, ha nem is szó szerint, de megvalósult. Igaz, nem tudtunk

egyórás előadást létrehozni, de létrejött egy produktum, egy online performansz. Sűrítve láttuk a dolgokat, tömörebb, töményebb és ettől még erősebb lett.”

A zenére és mozgásra épülő gyakorlatokat a résztvevők a saját színházukban végezték, és online követhették egymás produkcióit: a színpadon kialakított szituációkat, térformákat. A foglalkozások végére minden csapat egy szívet készített, ezzel jelképezve az összetartozást és a szeretetet.

A március 22. és 26. között tartott workshopról összefoglaló videó, werkfilm is készült, így bárki megnézheti, hogyan folyt a munka. Ahogy Elek Dóra elmondta, a szereplők pillanaton belül alkalmazkodtak az új helyzethez. Budapesten a színházteremben volt a fő technikai bázis, ott voltak a tolmácsaik, a kamerák, a hangtechnikus. Az élő zenét a lengyel társulat zenésze, **Piotr Kiliański** szolgáltatta Lublinból, s természetesen a többi helyszínen is voltak kamerák és képernyők. A Baltazár Színház óriási képernyőjének köszönhetően színészeik egészen testközelben érezhették a többieket, s kommunikáltak velük a képernyőn keresztül. „Megugrották az akadályokat. A duett egyik résztvevője Budapesten, a másik Lengyelországban, mégis össze tudtak kapcsolódni” – állítja a művészeti vezető, és **Farkas Dorka** rendező, koreográfus számára is az ilyen pillanatok voltak a legemlékezetesebbek.

A werkfilmben a Baltazár táncosai és a másik két társulat vezetői is megszólalnak. **Medtz Attila** például így jellemezte szlovák és lengyel kollégáit: „Ők is ugyanolyan szépen és ugyanolyan jól táncolnak, mint mi, ők is ugyanúgy tehetségesek, mint mi, nem

volt köztünk különbség, csak távolság.” **Maria Pietrusza-Budzyńska**, a lengyel színház művészeti vezetője, rendezője szerint a vírus miatt háborús körülmények között csinálják a színházat, de volt már rá példa a világban, hogy a színház képes volt csökkenteni a háború következményeit. **Eva Ogurčáková**, a beszercebányai társulat rendezőasszisztense azt emelte ki, hogy a színházukban végzett munka állandó, szüntelen előrehaladás, elmélyíti érzéseiket, és lehetővé teszi, hogy beszéljenek róluk. Ez a színészek számára hallatlanul fontos tényező.

A járvány enyhülésében bízva már új darab foglalkoztatja a Baltazár Színház társulatát. Az olvasópróbát követően júniusban kezdődnek a próbák. Az, hogy az előadás online, offline vagy vegyes formában valósul-e meg, nem tudni, de mindegy is, hiszen megtapasztalták, hogy bármelyikre képesek. „Az online térbeli produkció révén kinyíltak kapuk, hogy lehet másként is csinálni. Eljutunk egymáshoz másként is, még talán erősebben is. Nagyon sok lehetőség nyílt meg” – mondja Elek Dóra. A világot tartó oszlopok című darab az ember felelősségvállalását teszi a téma központjává. „Igenis felelősséget kell vállalnunk a világ sorsáért. Négy felvonásban mindenféle élethelyzetet körbejárunk. Három felvonást három különböző rendező rendez, a negyediket pedig közösen. Ez az összefogás jegyében születő előadás lesz. Őszre tervezzük a bemutatót.”

A March of March (Márciusi menet) című produkció és a születését bemutató videó a Baltazár Színház honlapján s a YouTube-on megtekinthető. Képes összeállításunk a 2. oldalon (főnt magyar, középen lengyel, alul szlovák résztvevők). **T. E.**

Mangalucával Kukkóniában

Király Anikónak már két ifjúsági regénye is megjelent, amikor Dóka Tímea, a Kukkónia Pt. elnöke egy Csallóközről szóló mesekönyv írására kérte fel. Mivel korábban is kacérkodott a meseírás gondolatával, szívesen tett eleget a felkérésnek.

– **Másképpen kell mesekönyvet írni, mint ifjúsági regényt?**

– Nagy próbatétel volt számomra, mert más stílusban kellett írni. A gyerekeknek többet kell magyarázni, úgyelvé arra, hogy ne legyünk unalmasak. Ha a fiatalokhoz szólok, fel kell vennem a beszédstílusukat, kifejezőeszközeiket. A mesekönyvben inkább a kalandra mentem rá, ismeretterjesztő formában. Megbeszéltük, hogy miről szólna, milyen helyszíneket kellene bemutatni, és az illusztrációk elkészítését is vállaltam.

– **Mátyusföldiként mennyire ismerte a Csallóközt?**

– Elég jól. Annak nagyon örültem, hogy olyan helyszíneket mutattunk be, ahol már megfordultam a családdal, a konkrétumokhoz pedig kutatómunkát végeztem, a tőkési és a gútai malmot megnéztük belülről, és végigmentünk a bemutatón. Új volt számomra a térség hiedelemvilága, erről sokat olvastam.

– **Az anyaggyűjtés után találta ki a szereplőket?**

– Először a keret volt meg a szereplőkkel, és ahogy haladtam a fejezetekkel, úgy történt hozzá a kutatómunka. Arra gondoltunk, hogy a helyre jellemző szereplők legyenek. A Kukkónia Pt. jóvoltából korábban megjelent a Kukkónia ábécé című kötet a vidék jellegzetes állataival. Így került a könyvembe a vad-disznó, a viza, amely ma már nem található meg itt, de igyekeztem őt úgy bemutatni, hogy történelmileg hiteles maradjon. Tündér Ilona adott volt, ő ikonikus karaktere a Csallóköznek. Tímea megemlítette, sajnálja, hogy a mangalica mint jellemző állat nincs benne a Kuk-

kónia ábécében, pedig nagy múltja van az itteni tenyésztésének. Ebből jött Mangaluca, a duzzogós malac hölgy ötlete. Bár Tündér Ilona jóvoltából van benne varázslat, a helyszínek létezőek. Úgy akartuk bemutatni őket, hogy kicsit turisztikai jellege legyen, ezért igyekeztem utánaolvasni minden apróságnak a történet hitelessége végett. A nehézség az volt, hogy gyerekeknek szól, s úgy kellett megírni, hogy ne legyen szájbarágós, unalmas, közben érdekelje őket a helyszín és a történet.

– **Hogyan készült a könyv?**

– A vázlat alapján haladtam szépen sorban. Az írás talán egy hónapot vett igénybe. A két főszereplőt, Tündér Ilonát és Mangalucát már a történet megírása előtt lerajzoltam, kitettem őket magam elé, miközben írtam. Egyébként írás közben bejelöltem azokat a szövegrészeket, amelyekről úgy gondoltam, hogy jó lenne róluk egy rajz. Mikor megvolt a szöveg, ezeket is elkészítettem, később kis hangulatrajzokat tettem hozzájuk. Pontosan hetven rajz készült nagyjából három hónap alatt. Bátor vállalkozás volt, ugyanis kézzel készültek az illusztrációk. A vízfestékes textúra nagyon illik a mese világához.

– **Miről szól a történet?**

– Az egész Mangaluca díszes kalapja körül forog, amelyen van három szitakötő, és elröptülnek róla. Tündér Ilona felajánlja, hogy segít újakat szerezni, de ez Mangaluca nehéz természete miatt elég nehéz vállalkozás. Elindulnak szitakötőkereső útra. Felkeresik Tituszt, az unka-békát, azt remélve, hogy megmondja nekik, hol vannak a legszebb szitakötők, de Mangaluca összeverekedik vele, ezért Titusz csak akkor árulja el, ha hoznak neki aranyat. Elmennek keresni, de legyen meglepetés, hogy találnak-e, csak annyit mondok, hogy köze lesz a vízához. Mindenkinék, akivel találkoznak, valamilyen szívességet tesznek, közben megismerik a csallóközi helyeket. Útjuk-

ba kerül Özséb, a viza, Pongrác, a kiskacsa, üstökös réce, Örs, a vaddisznó, Amália, a hódlány, az egyik kedvencem; a gútai hajómalom előtt libák legelésznek. Az aranyásunk aranyat mos a Dunából. Járunk a tőkési malomban, a Duna kiszáradt, labirintusszerű medreiben is.

– **Mangaluca miért ellenszenves, miért nem pozitív hős?**

– Kell a mesekönyvekben tanulság. Ennek az egyik legnagyobb tanulsága, hogy a zsémbes malackából egy kalandor lélek lesz, aki aztán szívesen ismer meg új helyeket. Először morgolódva indul neki ennek a kalandnak, aztán ahogy haladunk a történetben, úgy változik meg. Szeretem ezeket a karaktereket, akik kissé negatív háttérrel indulnak neki, és a végére megváltoznak. Másoknak, a barátságoknak a hatására jobbakká lesznek.

– **Gondolkodik folytatáson?**

– Igen, már össze is állt egy történet, de még nem tudom, hogy mi lesz a sorsa. Most ifjúsági regényt írok, majd egy másik mesekönyvet a magyarországi kiadóm felkérésére. Nagyon örülnék egy mátyusföldi változatnak is, az itteni helyszíneket is bemutathatnám, és Mangalucával is szívesen kalandoznék tovább.

– **Kiknek ajánlja?**

– Már a nagyon kicsiknek is egészen 12 éves korig bátor szívvel ajánlom.

Mi pedig külön ajánljuk a látássérült olvasóknak a könyv hangos változatát, amely megtalálható a YouTube-on a szerző tolmácsolásában:

<https://bit.ly/3fMXIGS>

(t)

Magyar–szlovák, szlovák–magyar szótár

akadálymentesség – bezbariérovosť	antidiskriminačný – diszkriminációellenes
Braille-írás – Braillovo písmo	arteterapia – művészetterápia
diszkriminációellenes – antidiskriminačný	bezbariérovosť – akadálymentesség
diszlexia – dyslexia	Braillovo písmo – Braille-írás
emberi méltóság – ľudská dôstojnosť	canisterapia – kutyaterápia
gyengénlátás – slabozrakosť	centrum špeciálno-pedagogického poradenstva – speciál- pedagógiai tanácsadó központ
hallásmaradvány – zvyšky sluchu	dotyková reč – taktilis jelyelv
korai fejlesztés – včasná intervencia	dyslexia – diszlexia
könnyen érthető kommunikáció – ľahko čitateľné a ľahko zrozumiteľné informácie	ergoterapia – munkaterápia
kutyaterápia – canisterapia	hip(p)oterapia – lovasterápia
látásmaradvány – zvyšky zraku	hluchoslepota – siketvakság
lovasterápia – hip(p)oterapia	ľahko čitateľné a ľahko zrozumiteľné informácie – könnyen érthető kommunikáció
mozgáskorlátozott – telesne postihnutý	ľudská dôstojnosť – emberi méltóság
munkaerőpiac – trh práce	ortopedické pomôcky – ortopédiai segédeszközök
munkaterápia – ergoterapia	poruchy učenia – tanulási zavarok
művészetterápia – arteterapia	protéza končatín – végtagprotézis
ortopédiai segédeszközök – ortopedické pomôcky	prstová abeceda – ujjábécé
önellátási készségek – sebaobslužné návyky	sebaobslužné návyky – önellátási készségek
segédeszközgyártó – výrobca pomôcok	slabozrakosť – gyengénlátás
siketvakság – hluchoslepota	szociálne služby – szociális szolgáltatások
speciálpedagógiai tanácsadó központ – centrum speciál- álno-pedagogického poradenstva	telesne postihnutý – mozgáskorlátozott
szerzett siketvakság – získaná hluchoslepota	trh práce – munkaerőpiac
szociális szolgáltatások – szociálne služby	včasná intervencia – korai fejlesztés
taktilis jelyelv – dotyková reč	vrodená hluchoslepota – veleszületett siketvakság
tanulási zavarok – poruchy učenia	výrobca pomôcok – segédeszközgyártó
ujjábécé – prstová abeceda	získaná hluchoslepota – szerzett siketvakság
végtagprotézis – protéza končatín	zvyšky sluchu – hallásmaradvány
veleszületett siketvakság – vrodená hluchoslepota	zvyšky zraku – látásmaradvány

Támogatóink:

Kisebbségi Kulturális Alap

(Realizované s finančnou podporou Fondu na podporu kultúry národnostných menšín.)

Vilma Cipárová, Pozsony, Kováčik Ilona, Rimaszombat,
Szlovákiai Magyar Cserkészszövetség – Kalász munkacsoport

Az Ev. Bennlakásos Összevont Iskolában. Cikk: 17. o.

